

Yıl : 4 Sayı : 23

GERGEF

Eylül - Ekim
2024

EDEBİYAT DERGİSİ

Recep ŞEN - Ertuğrul ÇOBAN - Ahmet SEZGİN - Mahmut TOPBAŞLI - Musa AYDOĞDU
Nurullah ÖZDEMİR (Narmani) - Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ (Alimî)
Orhan YAĞMUROĞULLARI - Nilüfer AKINGÜL - Emre KOÇ - Mehmet Şirin AYDEMİR
Nursel ÖZGÜLER - Cihat BARIŞ - Mehmet MEMDOĞLU - Selim ERDOĞAN
Mustafa IŞIK - Ali AĞIR - Toylı CÂNÂDOV - Kazım GÖK - Emine Aydemir KARATAŞ
Samir ABDULLAYEV - Lütviyyə-ƏSGƏRZADƏ - Tarkan ÖNER
Şifanur ÖZÇELİK ŞİRİN - Cihat DEMİRSOY - Bekir YILDIZ - Ahmet KAFKAS
Songül ERCAN - Fatma SÜMER - Necip Fazıl KISAKÜREK

BU SAYIMIZDA

- Gitti Su Yollarını Kıvrım Kıvrım Bilenler - Recep ŞEN / 3
Hâl Beyanı - Ertuğrul ÇOBAN / 4
Türkçenin Feryadını Duyup Dil Davasına Sahip Çıkmak - Ahmet SEZGİN / 5
Gazzeli Sokak - Mahmut TOPBAŞLI / 8
Şiir, Peygamberimiz (S.A.V.) ve Şairleri - Musa AYDOĞDU / 9
Eskici - Nurullah ÖZDEMİR (Narmani) / 13
Norgâh'lı Âşık Efkârî Hayatı, Eserleri ve Sohbet - Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ (Alimî) / 14
Gidince - Orhan YAĞMUROĞULLARI / 17
Dik Duruş - Nilüfer AKINGÜL / 18
Kur'andan Hayata Okumanın Üç Hali - Emre KOÇ / 19
Çoğul Yalnızlıklar - Mehmet Şirin AYDEMİR / 27
Sokaklar Bomboştı (Öykü) - Nursel ÖZGÜLER / 28
Bize Gelsin - Cihat BARIŞ / 33
Sevgi Dili - Mehmet MEMDOĞLU / 34
Terennüm - Selim ERDOĞAN / 35
Atilla Güney İyilik İnsana Yakışır Kitabı Üzerine Gönle Düşenler - Mustafa IŞIK / 36
Kar Tanem Can Yoldaşım - Ali AĞIR / 37
Anne Özlemi (Öykü) - Toylı CÂNÂDOV / 38
Ağacın Çoğalan Rengi - Kazım GÖK / 40
Aşkî Eflatuni - Emine Aydemir KARATAŞ / 41
Ümitler Ölmür (Öykü) - Samir ABDULLAYEV / 42
Öyrät Mənə - Lütviyyə-ƏSGƏRZADƏ / 47
Vakfiye - Tarkan ÖNER / 49
Aşk Bilgisi - Şifanur ÖZÇELİK ŞİRİN / 50
İstanbul Sokakları - Cihat DEMİRSOY / 52
Asude Düşler - Bekir YILDIZ / 53
Kapalı Yollarda Kayıp Günlük - Ahmet KAFKAS / 54
Zayi Olur - Songül ERCAN / 56
Seyri Âlem Köşesi - Fatma SÜMER / 57
Susan Deniz - Necip Fazıl KISAKÜREK / 61

Yıl: 4 Sayı: 23
Eylül - Ekim 2024

19 Mayıs Gazetesi ve Matbaası Adına
Derginin Sahibi ve Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü
Adil ATICI

Genel Yayın Yönetmeni
Recep ŞEN

Editör
Ahmet KAFKAS

Yayın Kurulu
Recep ŞEN
Ahmet KAFKAS
Mehmet OSMANOĞLU
Emre KOÇ
Çağlar SARITAŞ
Selim ERDOĞAN

Son Okuma
Mehmet OSMANOĞLU

Tasarım
Esmâ Nur ÇALIŞKAN

Yönetim ve Haberleşme
19 Mayıs Gazetesi ve Matbaası
Cumhuriyet Mah. Ekrem Ünyay Cad.
No: 10 - 19 Mayıs / SAMSUN
0362 511 32 23 - 0545 511 32 23

Gergef Web:
www.gergefedebiyatdergisi.com

E-posta Adresi:
gergefedebiyatdergisi@gmail.com

Sosyal Medya
Instagram: @gergefedebiyatdergisi
Twitter: @gergefedebiyat
Facebook: @gergefedebiyatdergisi

Yayın Türü
Sürelî Yayın
İki Aylık e-dergi

Dergimiz İki Ayda Bir Kendi İnternet Sayfasında ve 19mayisgazetesi.com İnternet Sayfasında E-Dergi Olarak Yayınlanmaktadır, Ücretsizdir. Eserlerin Hukuki Sorumluluğu Yazarlarına Aittir. Gergef Edebiyat Dergisinde Yapılan Alıntılarda Kaynak Gösterilmesi Zorunludur.

GİTTİ SU YOLLARINI KIVRIM KIVRIM BİLENLER

Değerli dostlar, yeni bir sayı ile daha karşınızdayız. Sizi selamların en güzeliyle selamlıyoruz. Dergimizin sayfa düzenini yaparken hepimizi derin üzüntüye gark eden acı bir haberle sarsıldık. Bir süredir tedavi görmekte olan kültür ve edebiyat dünyamızın önemli fikir adamlarından TYB'nin kurucusu ve şeref başkanı D. Mehmet Doğan'ı kaybettik. Ömrünü kültür davamıza adayan, yeri zor dolacak bir münevverimizdi o. Özellikle güzel Türkçemizin yaşatılması, yabancı kelimelerin tesirinden korunması amacıyla yaptığı çalışmalar, verdiği eserler unutulmayacaktır.

D. Mehmet Doğan; güzel işlere, kıymetli eserlere imza atarak bir derviş gibi dünya sürgününü tamamladı, göçünü toparlayıp ebedi âleme irtihal etti. Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun.

Güzel insanlar, hem hayattayken yaşadıklarıyla hem de öldükten sonra bıraktıklarıyla bize örnek oluyorlar. Konuştuğumuzda, dinlediğimizde, izlediğimizde huzur bulduğumuz çevresini güzelleştiren güzel insanlar... Mustafa Kutlu, *'İyiler Ölmez'* kitabında *"Böyledir. Bizde iyiler ölmez. Evliya olup aramızda yaşarlar."* diyor.

İnsan bu dünyadan ebedi âleme geçerken ardında sadakayı cariye babından bıraktığı güzel eserlerle anılır. Bedeni toprak olsa da ruhu ölmez, adı gönüllerde yaşamaya devam eder. Tıpkı şairin *"Biz âşıkız biz ölmeyiz / Çürüyüp toprak olmayız / Karanlıklarda kalmayız / Bize leyl ü nehâr olmaz."* dediği gibi.

Ölüm en güzel nasihattir bizim için. Güzel insanların dar-ı bekâyâ irtihaliyle birlikte bu gerçeği daha iyi kavramış oluyoruz. Evet, son günlerde fikir dünyamızı aydınlatan gönlü güzel insanlar birer yıldız gibi göğümüzden teker teker kayıp gidiyor. O zaman erbab-ı kalem olarak bize düşen vazife; onların bıraktığı yerden bayrağı devralarak kültür dünyamıza katkı sunmaya devam etmek olmalı. Samimiyet, sabır, inancısızlık, azim, cesaret, hür düşünce ile yol yürümeliyiz. Gönül dilimizi konuşTURARAK yeni, özgün ve kaliteli eserlerle insanlığın vicdanına seslenmeliyiz. Çocukların savaşın tam ortasında kaldığı günümüz dünyasında buna ne kadar da çok ihtiyacımız var, öyle değil mi?

Dünyada adımız iyiler arasında zikredilsin istiyorsak iyilik yapmalı, iyi insanlarla birlikte olmalıyız. Gönlü güzel insanların gölgesinde dinlenmeli, iyi insan olmaya gayret etmeliyiz.

23. sayımızla sizi baş başa bırakıyor, iyilik ve güzelliklerin sizinle olmasını diliyoruz.

Recep ŞEN
Genel Yayın Yönetmeni

HÂL BEYANI

Ertuğrul ÇOBAN

Memnu bir hüzün sarar her gece düşlerimi
Kalem kâğıt uyurken dertleşiriz elemle
Bağrı yanık bir efkâr böler gülüşlerimi
Ayaz düşer gönlüme kanayan bir âlemle
Memnu bir hüzün sarar her gece düşlerimi

Güneşin göçmesiyle ürperirken dağlarım
Aralanır kapısı metruk zamanlarımın
Paslı bir ses tadında hep içime ağlarım
Büzülür dudakları kimsesiz anlarımın
Güneşin göçmesiyle ürperirken dağlarım

Yakıcı bir kor düşer bülbülün nağmesinden
Yalnızlığı bürünmüş gülün tomurcuğuna
Katmerli duyguların yüreğe değmesinden
Çekilir yorgun sevda sükûnetin burcuna
Yakıcı bir kor düşer bülbülün nağmesinden

Bir tutsak kanat çırpar göğsümden asumana
Mevzilerim gözümde düşerken belde belde
Kendine akan ırmak kavuşur mu ummana
Gözelerim tadını kaybederken bu selde
Bir tutsak kanat çırpar göğsümden asumana

Aynalar paramparça silinir suretimiz
Artık yabancı bize sırrını döken camlar
Feleğin burgusunda kıyılırken etimiz
Göğün yüzünden hüzün aydan karanlık damlar
Aynalar paramparça silinir suretimiz

TÜRKÇENİN FERYADINI DUYUP DİL DAVASINA SAHİP ÇIKMAK

Ahmet SEZGİN

Türkçenin en büyük şairlerinden Yahya Kemal: **“Türkçenin çekilmediği yerler, vatandır. Çekildiği yerler ise vatanlıktan çıkar. Vatanın kendi gövde, ruhu Türkçedir.”** diyerek dilimizin coğrafyayı vatan kılan en önemli değerlerimizden olduğunu vurguluyor.

Türk milleti, İslâmiyet’i kabul ettikten sonra dilini de hem İslamlaştırmış hem de zenginleştirmiştir. Bu dönemde Türkçe; başta Arapça ve Farsça olmak üzere birçok dilden kelime ve kavram alıp çok zengin bir **“medeniyet dili”**, büyük bir **“şemsiye dil”** olmuş; “ses bayrağımız” beş kıtada dalgalanmıştır. Türkçe; Ahmet Yesevi ile **“hakikat dili”** vasfını kazandıktan sonra çok güçlü bir ilim, kültür, sanat ve edebiyat dili de olmuştur. Türk milleti; **“Türk-İslam Medeniyeti”** nin de dili olan Türkçe ile Ahmet Yesevi, Yusuf Has Hacıp, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Paşa, Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Süleyman Çelebi, Pir Sultan Abdal, Nefî, Nedim, Nâbî, Şeyh Galip, Evliya Çelebî; Namık Kemal, Ahmet Hâşim gibi büyük edipler yetiştirmiştir.

Divan edebiyatı ile aşırılığa kaçan Türkçe; 1878’de kabul edilen Osmanlı Anayasası’yla **“devlet dili”** ilan edilerek koruma altına alınmıştı. Millî Edebiyat Döneminde Ömer Seyfettin öncülüğünde çıkan **“Genç Kalemler”** dergisinin başlattığı **“Yeni Lisan Hareketi”** sayesinde de **“sade ve orta yol”** u bulabilmişti. Millet tarafından anlamı bilinen, Türkçenin atasözlerine, deyimlerine, türkülerine, masallarına, manilerine, bilmececelerine girmiş; kısaca halk edebiyatına mâl olmuş kelimeler Türkçe kabul edilmişti. Bu sade ve orta yolu takip eden Reşat Nuri, Yakup Kadri, Yahya Kemal, Mehmet Âkif, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Peyami Safa, Halide Edip, Refik Halit, Ahmet Rasim, Memduh Şevket, Faruk Nafiz, Orhan

Seyfi, Fazıl Hüsnü, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Cahit Sıtkı, Sait Faik, Behçet Necatigil, Ziya Osman, Samiha Ayverdi, Münevver Ayaşlı, Tarık Buğra, Sezai Karakoç gibi büyük edebiyatçılarla Türkçe, şaheserler vermeyi başarmış; **“çağın bilgi, ilim, sanat birikimini yansıtacak şekilde”** zengin ve pürüzsüz bir dil olmuştu.

Bin yıllık köklü Türkçenin zengin ve güçlü dönemi, yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde başlatılan **“öztürkçecilik”** hareketiyle sona erdi. Türk milletinin bin yıllık İslâm kültüründen ve mânevî kimliğinden rahatsız olanlar; “ulusalcılık” ve “laiklik” adına “öztürkçe” namıyla **“tasfiyecilik” (özleştirmecilik) ve “uydurmacılık”** hareketini başlattı. Yüz binden fazla kelime hazinesi olan zengin ve edebî dilimiz, 1940’lı yıllarda 15 bin kelimeye düşürülerek fakirleştirildi; **“medeniyet dili”** devrildi. Dilin söz hazinesinde ve kavram alanında büyük bir boşluk doğdu. Nüansları karşılayan kelimeler de çöpe atılınca büyük bir düşünce-duygu kırsılığı ve ifade zaafı yaşanmaya başlandı. Öztürkçecilik hareketiyle dilimizden yalnızca binlerce kelime atılmadı; o kelimelerin kullanıldığı binlerce deyimimiz, atasözümüz, ninnimiz, manimiz, ilahimiz ruhlarımızdan söküldü. Bir **“kültür soykırımı”** gerçekleştirilerek milleti millet yapan, kültürün en önemli unsurlarından olan dilin **“kültür köprüsü”** özelliği yok edilmeye çalışıldı. Bu yeni dille, baba ile evlâdın, mâzi ile hâlin arası tamamen açıldı. Yunus’un, Karacaoğlan’ın, Pir Sultan’ın, Evliya Çelebi’nin, Fuzûlî’nin hatta Mehmet Âkif’in, Ömer Seyfettin’in dili bile **“Osmanlıca”** ve **“yabancı”** olarak yafalandı. Tarihî ve dinî hafızamızla, İslam medeniyetiyle, büyük Türk âlemiyle bağlarımız koparıldı. Bu sebeple okullarda her sınıfta asılı bulunan ve sürekli okunan **“İstiklal**

Marşı”mız ile Atatürk’ün **“Gençliğe Hitabesi”**ni bile sözlüğe bakmadan anlayamayacak bir nesil ortaya çıktı.

“Arılaştırma, öztürkçecilik” adına sadece dilde tasfiye hareketi olmadı. Tasfiye edilmeyen birçok kelime ve kavramın da içi boşaltıldı; bunlara ideolojik, keyfi anlamlar yüklendi. Yalnızca İslam’la ilgili kelime ve kavramlar değil, bin yıllık kültürümüzün, tarihimizin temel kavramları da tahrif edildi. Bu da çok büyük bir **“kavram kargaşası”**na sebep oldu.

Kafası ve gönlü işgale uğramış sözde aydınlar vasıtasıyla **“dil şuuru”, “dil dâvası”** dumura uğratıldı. XX. yüzyılın sonlarına doğru Türkçe, İngilizce kelimelerin işgaline uğrayarak **“Türkingilizce”**ye dönüşme tehlikesini yaşamaya başladı. İngilizce kelimelerle konuşma ve yazma modası, **“yabancı dille eğitim”** yapma hastalığına dönüştü. Dilimize felsefe, sosyoloji, psikoloji, siyaset, uluslararası ilişkiler gibi sosyal bilimlerin tamamında hatta dinî ilimlerde bile tercüme kokan terim ve kelimeler ile yabancı dillerden kavramlar hâkim oldu. Tıp terimleri ise, Latince terminolojinin işgali altında.

Bir zamanlar dünyanın en zengin şiir ve müzik dili olmayı başarmış Türkçenin **“öz yurdunda garip”** muamelesine tabi tutulması, saldırıya uğraması, yozlaşması, musikisinin bozulması; çoğumuzun meselesi değil. Öztürkçecilik hareketiyle dilin fakirleşmesi ve bir **“uydurma dil”**in oluşturulması, yabancı kelime hayranlığıyla dilimizin kirletilmesi ve yabancı dil işgali, yabancılaşma, yabancı dille eğitim hastalığı, noktalama ve imlâ hataları, anlatım bozuklukları, telaffuz, vurgu ve tonlama yanlışları, basın yayın organlarındaki akıl almaz özensizliklerle lisanımızın bozulması, günlük dille şarkı ve dizilerdeki sözlerin argolaşması, internetin yaygınlaşmasıyla **“dijital dil”**in oluşması, kavram kargaşası, terim türetme ve sözlük yapma gibi dil meseleleri; yüreğimizi sızlatmıyor mu?

Yirmi birinci yüzyılın başında Türkçe Sözlük’te yer alan kelime sayımız yüz bini aştı ama bu kelimeleri bilip kullanan sayısı

çok az. Türk klasiklerini sözlük yardımı olmadan anlayabilecek kaç üniversitemiz; bin kelimeyle konuşup yazan kaç lise mezunumuz var acaba? Kendini doğru bir şekilde sözlü ve yazılı olarak ifade edebilen, Türkçe düşünebilen hatta düzgün dilekçe yazabilen lise hatta üniversite mezunumuz bile çok az. Dilimizin feryat ettiği bir ülkede, ilim, felsefe, eğitim, sanat ve kültürde nasıl ve ne kadar bir gelişme olabilir? **“Dindil ve tarih şuuru”** olmadan millî bir şahsiyet kazanamayacağımızı, Şair Fazıl Hüsnu Dağlarca’nın veciz ifadesiyle **“ses bayrağımız”** olan dilimizi koruyup zenginleştirmeden, kültür ve medeniyetimizin taşıyıcısı ve koruyucusu Türkçemizi bütün güzellikleriyle doğru bir şekilde yeni nesillere öğretmeden fert ve millet olarak güçlü olamayacağımızı ne zaman fark edeceğiz?

Dünyanın en büyük ilim adamlarından biri kabul edilen, ülkemizde daha çok **“Bye Bye Türkçe”** isimli kitabıyla tanınan çok kıymetli fikir adamı Oktay Sinanoğlu, Türkçenin hayati önemini çok veciz bir üslupla şöyle ifade ediyor: **“Türkiye’nin kurtuluşu Türkçenin kurtuluşuna bağlıdır; Türkçe giderse ne Türkiye kalır ne Türk dünyası ne de Türk...”** Ana dil şuuruyla Türkçe dâvası; bizim için hem bir kültür, medeniyet, kimlik dâvasıdır hem de istiklâl. **“Man-kurtlaşmak”** yani kimliğimizi ve hafızamızı kaybetmek istemiyorsak **“dil yâre”**siyle ağlayan Türkçenin feryadına yürekten kulak verip **“dil dâvası”**nı dert edinelim. Dilimizi haysiyetimiz olarak görelim. Millî değerlerimize sahip çıkarak ve dil şuuruyla Türkçemizi doğru öğrenerek güzel konuşup yazmaya özen gösterelim. Üstad D. Mehmet Doğan’ın ifade ettiği gibi: **“Gerçek yurtsever, yarınki Türkiye’nin haysiyetli temeller üzerinde yükselmesini amaç olarak almalı ve bu amacın gerçekleşmesini engelleyici hiçbir meseleyi ihmal etmemelidir. Millî birliğimizin temel taşlarından dilin yabancılaşmasına karşı çıkılmalıdır.”**

Türkçenin imkânlarını hakkıyla ve en güzel şekilde kullanan kıymetli ediplerimize ve bizlere anne sütü gibi tatlı ve temiz dil zevkini verecek güzel eserlere sahip çıkalım.

Kültürümüzün aynası ve köprüsü olan güzel dilimizi koruyup zenginleştirelim. **“Türkçenin feryadı”**nı yüreğinde duyup **“dil dâvası”**na sahip çıkanlara; dil zevki ve şuuruyla düşünüp konuşan ve yazanlara selam olsun!

GAZZELİ SOKAK

Mahmut TOPBAŞLI

Gazze’de her gece yorgun bir sokak
Sulanır seherde gözyaşlarıyla
Gönlümden savrulan bir kuru yaprak
Dualar götürür sır düşleriyle

Gazze’de her gece kuru bir çeşme
Kesilen suyuna kulak kesilir
Sızlayan kalbine seslenir “deşme,
Gürül gürül akan günlerim gelir”

Gazze’de her gece yıkık bir duvar
Altında inleyen nineye yoldaş
Tevekkül yansıyan seste ah u zar
Akar gözlerinden sicim sicim yaş

Gazze’de her gece kolsuz bir baba
Cennet kuşu yavrusuna sarılır
Şehadete ermiş nice akraba
Çaresizlik kader diye darılır

Gazze’de her gece dimdik bir ana
Azmini kuşanıp sarar tekbire
Dua silahını alıp omzuna
Korkular yaşatır zalim kâfire

Gazze’de her gece bir zeytin dalı
En olgün haliyle uzanmak ister
Yıllardır duyduğu köhne masalı
Üç maymun dünyadan kazanmak ister

ŞİİR, PEYGAMBERİMİZ (S.A.V.) VE ŞAİRLERİ

Musa AYDOĞDU

İslam öncesi cahiliye toplumunda şiirin ve şairlerin ayrı bir yeri ve önemi vardı. Şairlerin ve hatiplerin sosyal konumu yüksekti. Kabileler için bir şairin varlığı diğerlerine üstünlük göstergesiydi. Şairler kabilelerinin diliydi. Ağzlarından dökülen sözler keskin kılıçtan daha etkili oluyordu bazen. Mısraları zaferleri taçlandırırken, hezimetlerin açtığı yaralar ağıtlara dökülüp sarılırdı.

Ali Şeriatî *“Arab’ın düşüncesini, inancını ve ruhunu en çok etkileyen silah”* olarak şiir görülmektedir, der. Şiir için panayırlar kurulur ve yarışmalar düzenlenirdi. Seçilen şiirler (Muallakat-ı Seb’a) Kâbe duvarına asılarak şairler taltif edilirdi. O dönem için şiirin toplum hayatının tam merkezinde yer alan kültürel bir öge olduğunu söyleyebiliriz.

Böyle bir toplumda kimi şairler de hakikat habercisiydi, hikmetin temsilcisiydi. Mesela Kuss b. Sâide, Ukaz Panayırı’nda bir peygamber geleceğini müjdeliyordu. Müjdesi bir hakikatin ta kendisiydi. Zaman ise bunu en iyi ispatlayan şeydi.

Böyle bir ortamda dünyaya gelen Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatında şiirin ayrı bir yeri vardır. Siyer ve hadis kaynakları incelendiğinde Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında şiirin hemen hemen, her zaman olduğu görülmektedir. Baştan ifade etmek gerekirse onun şiire yaklaşımı olumlu olup sadece İslam’a ve değerlerine, kendisine ve Müslümanlara saldıran şiirler ile haramları/günahları teşvik edip öven şiirleri uygun görmediği görülmektedir.

O, günlük hayatında zaman zaman beğendiği kimi şiirleri tekrarlayıp söylemiş ve söyletip dinletmiştir. Dinlediği şiirlerle ilgili

yaptığı yorumlar ve değişiklikler şiir konusunda bilgili olduğunu ve şiirle ilgilendiğini bize göstermektedir. Ka’b B. Malik’in *“Bütün yüceliği ile aslımızdan bahsediyoruz”* şeklindeki ifadesini *“Aslımızdan deme, dinimizden bahsedenden sözümüz de”* diyerek düzeltmiş ve kayıtsız kalmamıştır.

Onun şiirlerini bildiği ve bir kısmını da dinlediği şairler arasında Muallakat-ı Seb’a (yedi askı) şairleri de vardı. O, *“Bir şairin söylediği en doğru söz Lebîd’in ‘İyi bilin ki Allah’tan başka her şey batıldır.’ mısraıdır.”* buyurarak Lebîd’in şiirlerini taltif etmiş, muallaka şairleri arasında ismi geçmeyen Süveyd b. Amir’in *“Haremde gecelesen de güvende olma / Ölüm her insanın iki yanındadır.”* beytini dinledikten sonra *“Bu kişi bana yetişseydi Müslüman olurdu.”* şeklinde yorumlarda bulunmuştur.

Peygamberliğin açıktan tebliğ süreci başlar başlamaz Kureyşlilerin bitmek tükenmek bilmeyen sözlü ve fiilî saldırılarına maruz kalmıştır. Yirmi yıl öncesinde genç bir delikanlı olarak ona *“el-emin”* payesi verenlerin kimisi, onunla fikri ve itikadî mücadele edemeyince onu yalancılıkla ve şairlikle dahi itham etmekten geri durmamışlardı. Hakikat öyle çıplaktı ki ithamlarına kendileri dahi inanıyor değillerdi. *“Onun daha önce şiir söylediğini duymadık, buna kimse inanmaz.”* diyerek içlerinden itiraz edenler bu yalana inanmadıklarını dillendiriyorlardı. Vahyin kendisi de dinleyenlere şiir olmadığını gösteriyor, bambaşka bir şey olduğunu ispat ediyor, hatta şiirse benzerini ortaya koymaları konusunda iddia sahiplerine meydan okuyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) özellikle Abdullah b. Zibâ’râ es-Sehmî, Ebû Süfyân b. Hâris, Dırâr b. Hattâb, Ebû Uzzâ el-Cumahî, Hubeyre b. Ebî Vehb el-Kureşî gibi şairlerin zaman zaman hakaret ve küfür dolu hicviyeleri karşı-

sında çok üzölmüştür. Kendisini, İslam'ı ve değerlerini savunacak şairlere ihtiyaç olduğunu biliyor, ashabını şiir yoluyla yapılan saldırılara karşı koymak için şiir söylemeleri konusunda teşvik ediyordu. Müslüman bir bireyin tavrı ve duruşu elbette başka olmalıydı, bu hayatına ve tavırlarına yansımalıydı. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda Müslüman şairlerin müşrik şairlerden farklı davranmalarını isterdi. Soyu sopu kötölememek, galiz (kaba ve çirkin, ağza alınmayacak, iğrenç söz) ifadeler kullanmamak, güzel bir üslupla cevap vermek, onun şiir söyleyenlerden beklentisi idi. Bu ilkeler çerçevesinde şiirler söylediklerinde de onları överdi ve onlar için dua ederdi.

Onun bu isteği Hassân b. Sâbit, Kâ'b b. Mâlik ve Abdullah b. Revâhâ gibi öne çıkan şairlerde karşılık bulacak ve peygamberimizin (s.a.v.) şair ordusu oluşacaktı. Özellikle Hassân'ın hasımlarına yönelttiği, câhiliye devrinin kokuşmuş değer yargılarını ve soy saplantılarını dile getiren hicivleri son derece etkili olmuştur. Hassan kendisini bir aslana benzetir, bir aslanın avını parçalaması gibi dilini de düşman üzerinde "parçalayıcı bir dil" olarak kullanırdı. Mekke'de hicret sonrası müşrikler ve Yahudilerden kimse onun diline düşmek istemezdi.

Peygamberimizin (s.a.v.) şairlerinden özel olarak bahsetmeden genel olarak şunu ifade etmek istiyorum. Müslüman şairler müşrik şairlere karşı dilleriyle de cihat ederek İslam'ı savunmuşlar, savaşlardan önce askerin moral düzeyini yükseltmişler ve askeri cesaretlendirmişler, cahiliye geleneklerini kötöleyip, putları ve onlara tapınmayı reddetmişler, İslam düşmanlarını hicivleriyle eleştirmişler; askeri zaferlerini şiirleriyle taçlandırmışlar, kahramanlıkları övmüşler; her zaman peygamberimizi (s.a.v.) öven şiirler söylemişler, Müslümanların moral ve motivasyonunu olumlu yönde etkilemişlerdir. İslam Tarihi hocası İhsan Süreyya Sırma, "Şiir sadece savaş meydanlarında değil, savaş hazırlıklarında da insanları en çok etkileyen, en büyük silahtı." diyerek düşmana karşı dilin imkânlarından her konuda, her zaman yararlanıldığına dikkat çekmektedir.

Yeri gelmişken şimdi kısaca peygamberimizin (s.a.v.) bazı şairlerinden bahsedelim. Yukarıda da ismini zikrettiğim şairlerden ilki Hassân b. Sâbit (r.a.) idi. Onu tanıyalım kısaca. Yesrib'de (Medine) dünyaya geldi Hassân. Medine'deki iki önemli Arap kabilesinden biri olan Hazrec'in Neccâroğulları kolundandır. Neccâroğulları'ndan olması sebebiyle Hassân'ın peygamberimizle (s.a.v.) soy yakınlığı vardır. Kendisi gibi şair olan babası da kabilesinin ileri gelenlerinden idi. Hassân; Hazrec ve Evs kabileleri arasındaki savaş ve rekabette kabilesinin diliydi. Zaman zaman Gassan ve Hire saraylarında bir şair, Ukaz panayırlarında bir şiir yarışmacısı olarak görünürdü. Altmış yılı nerdeyse böyle geçmiş, şairliğiyle şöhret kazanmıştı. İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Müslüman olmuştur.

Hicretten sonra Peygamberimizin (s.a.v.) yanından ayrılmaz oldu. Onu metheden çok fazla şiir söyledi. Müslümanları metheden ve cihada teşvik eden şiirler yazdı. Müşriklerin şairleri tarafından Müslümanlara karşı yazılan şiirlere cevap verip, onları hicvetti. Allah Rasulü (s.a.v.); "Hassan'ın beyitleri düşmana ok darbesinden daha tesirlidir." buyurmuş, Mescid-i Nebi'de Hassân b. Sâbit (r.a.)'e mahsus bir minber yaptırarak onu onurlandırmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.): "Ey Hassân, ... Ashâbım silâhla harb ettikleri gibi sen de dil ile harb et." Buyurmuş; böylece o sözüyle, şiiriyle cihat etmek şerefine ilk kavuşanlardan olmuştur.

Hayatı boyunca Rasûlüllah (s.a.v.)'ı şiirleriyle memnun eden Hassân b. Sâbit (r.a.), onun vefatından duyduğu derin kederi yine yazdığı merisiyelerle dile getirir:

"Keşke senin yerine kara topraklara giren ben olaydım!

Senin vefatından sonra Medine'de insanlar arasındamı yaşayacağım?

Ah, keşke doğmaz, dünyaya gelmez olaydım!"

Hassân b. Sabit (r.a.) "Şâirü'n-Nebî (peygamber şairi)", Ebü'l-Hüsâm (keskin kılıç sahibi) ve Ebü'l-Mudarrib (iyi savaşçı) ünvanla-

rıyla tanınmıştı.

Bir peygamber şairi olan Abdullah b. Revahâ'dan (r.a.) bahsedelim şimdi. Medine'de dünyaya geldi. Okuma yazma öğrendi, şair ve hatipliği ile nam kazandı. Hicretten önce Müslüman oldu. Sanatını yalnız Hz. Peygamber'i ve İslâm dini savunmak, müşrikleri hicvetmek yolunda kullandı. Allah Rasûlü'nün (s.a.v.): “Şiirleri müşrikler üzerinde oklardan daha etkilidir.” cümlesi ile “Şüphesiz ki kardeşiniz bâtil ve boş söz söylemez.” cümlesi onun kişiliği hakkındaki görüşlerini yansıtmakta ve onu taltif etmektedir.

Şuarâ sûresinin, “Şairlere sapıklar uyar; onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin?” meâlindeki âyetleri inince, “Allah benim de şair olduğumu biliyor, demek ki ben de onlardanım.” diyerek üzüntüsün dile getirmiş; bunun üzerine: “Ancak iman edip iyi işler yapanlar müstesna...” şeklinde başlayan âyet indirilince rahatlamış, diliyle cihada devam etmiştir diğer Müslüman şairler gibi.

Mute savaşındaki etkileyici hitabetiyle askerin moral ve motivasyonunu düzeltmiş, dilin imkânlarını her koşulda iyi kullanmasını bilmiştir. Farklı ve güzel meziyetleri nedeniyle peygamberimizin (s.a.v.) güvenini kazanarak sahabe arasında öne çıkmış ve önemli görevler yüklenmiştir. Mute savaşında üçüncü komutan olarak da tayin edilmiş, Zeyd b. Hârise'nin ve onun arkasından Ca'fer b. Ebû Tâlib'in şehit düşmeleri üzerine sancağı almış ve o da şehit olmuştur.

Son olarak da “Şâirü'n-Nebî” unvanına sahip olan şairlerden biri olan Kâ'b b. Mâlik'ten (r.a.) bahsedelim. Hicretten yaklaşık yirmi yedi yıl önce Yesrip (Medine)'te dünyaya geldi. Kâ'b okuma yazma öğrendi. Evs ve Hazrec arasında yapılan bazı savaşlarda söylediği şiirlerle tanındı. Hicretten önce Medine'de İslâmiyet'i kabul etti. İkinci Akabe Biatı'nda bulundu. Peygamberimiz (s.a.v.) onun da şair olduğunu öğrenince memnuniyetini dile getirdi.

Kâ'b b. Mâlik, şiir yoluyla mücadele etmenin dinî durumunu merak ederek “Ya Rasûlallah, Şiir hakkında ne buyurursunuz?” diye sorduğunda Hz. Peygamber (sav): “Mü'min kılıcıyla da diliyle de cihat eder.” buyurmak suretiyle onu ve diğer Müslüman şairleri şiir söylemeye teşvik etti.

On yedi yerinden yaralandığı Uhud Savaşı'nda peygamberimizin (s.a.v.) öldüğü haberinin yayılmasından sonra onu ilk defa Kâ'b gördü: “Müjdelersun ey Müslümanlar, Resûlullah yaşıyor!” diye bağırınca Rasulullah (s.a.v.) ona susmasını işaret etti.

Kâ'b, yapılan savaşların çoğuna katıldı. Hendek'te, Hayber'de, Taif'te şiirleriyle keskin dilini öne çıkardı, düşman yüreklere mısraları ok gibi saplandı. Şiirleriyle Müslümanlara da güven verdi.

Tebûk Seferi'ne mazeretsiz olarak katılmayan ve geride kalan üç kişiden biriydi Kâ'b b. Mâlik. Sefer sonrası Müslümanlar Medine'ye döndüğü zaman, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) huzuruna çıkarak özrünü beyan etmiş, Allah Rasûlü (s.a.v.) de kendisiyle konuşulmasını yasaklamıştır. Elli gün sonra Kur'ân'ın onların tövbelerinin kabul edildiğine ve Allah tarafından affedildiğine dair hükmü gelince rahatlamıştır. Bağışlanma sonrası Mescid-i Nebevî'ye giden ve orada Peygamberimiz (s.a.v.) ile ashap tarafından tebrik edilmiş, Kâ'b tövbesinin kabul edilmesi sevinci sebebiyle Hayber'deki arazisi dışındaki bütün malını fakirlere dağıtarak şükreden bir kul olduğunu göstermiştir.

Allah Rasûlü (s.a.v.) vefat ettiğinde herkes gibi Kâ'b'da çok üzüldü ve ağladı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın vefatından sonra kendi kabuğuna çekildi. Onun için mersiyeler söyledi.

*Ey göz! Bulgur bulgur gözyaşlarıyla ağla,
Yeryüzünün en seçkin insanına.
Resul için ağla, ona ağlamak lazım,
Savaşta düşmanla karşılaşınca,
Devenin taşıdığı en hayırlı kişi için ağla.*

*İnsanların Allah'tan en çok korkanı için ağla.
Değerli, şerefli ve efendi olan kişiye ağla.*

Cömertlerin ve mahlûkatın en hayırlısına ağla.

Sonuç olarak Peygamberimizin (s.a.v.) doğduğu ortam adeta şiirlerle yoğrulmuştu. O böyle bir ortamın ürettiği şiirlerden beğendiklerini almış; doğruluğa, iyiliğe, adalete, tevhide vb. çağrı yapan şairlerden övgüyle bahsetmiş, mısralarını söyleyip dinlemiş; fuhşiyatı, zinayı, içkiyi, şirki vb. öven mısraları ve sahiplerini yermekten geri durmamıştır. Müslümanları şiire teşvik etmiş, şair Müslümanları ilkeli tutum göstermeye teşvik etmiştir. Şiirin hak dava yolunda cihadın önemli unsurlardan biri olduğunu dile getirmiştir. Şuara suresindeki “iman ve salih amel” vurgusu şiir konusunda Müslüman şairlere yol gösterici olmuştur.

“Şâirü'n-Nebî” unvanına sahip şairler tarafından Allah Rasülü (s.a.v), İslam ve değerlerin hicviyelere karşı savunulduğunu görüyoruz. Onlar tarafından şiir Allah Rasülünü (s.a.v.) övmenin bir aracı, harp meydanlarının sürükleyici ve keskin kılıçlar kadar tesir bırakan bir dili olarak kullanılmıştır. Zaferleri şiirlerle taçlandırmışlar, şiire günlük hayatın içinde hikmetin taşıyıcısı olarak yer vermişlerdir. Ayrıca dünyadan göçenlerin ardından dökülen gözyaşları hüznü kalplerin feryadı olarak mersiyelerle dile getirilmiştir.

Kısacası şiirin Peygamberimizin (s.a.v.) ve Müslümanların hayatında sevinçte, kederde, seferde, zaferde hep var olduğunu görmekteyiz. Vesselam.

ESKİCİ

Nurullah ÖZDEMİR (Narmanî)

Eskici karıştır bir bak torbana
Sevimli güleryüz pozum sende mi?
Ne olur delidir deyip kınama
O masum o çocuk yüzüm sende mi?

Kimleri çürüttün kimlerden geçtin?
Kime değer verdin kimleri seçtin?
İçimde çok eski bir yara açtın!
Dağları inleten sızım sende mi?

Torbanda pas tutmuş kaç hatıra var?
Kaç kişiye mezar oldu kaç diyar?
Eskici zamanı can rengi boyar
Son fırça darbesi yazım sende mi?

Eskici kırk çizik simalı adam
Yüreği kırk yerden yamalı adam
Elindeki murcu burmalı adam
Tenimi kaz da bak özüm sende mi?

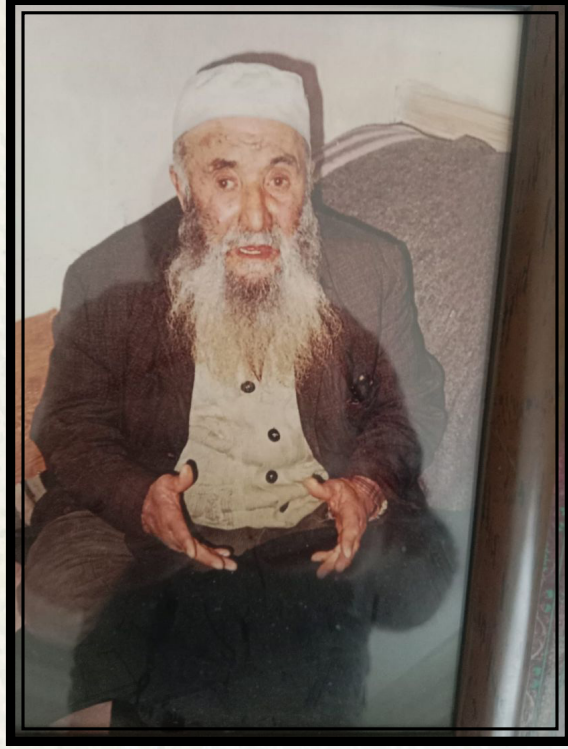
Ezip de yılları katleden canı!
Ayna aşındıran gençliğim hani?
Eskici ezdiğin benim Narmânî
Birkaç acı şiir sözüm sende mi?

NORGÂH'LI ÂŞIK EFKÂRÎ HAYATI, ESERLERİ VE SOHBET / Halûk Tanrıverdi (Âlimî)

**Norgâh'lı (Pazaryolu)
Âşık Efkârî (Dursun Karakaya)
Hayatı, Edebi Eserleri**

Norgâh'lı Âşık Efkârî Erzurum'un İspir İlçesi'nin Kılens Mezrasında Hicri 1321 (1903) yılında doğmuştur. Annesi Gülizar (Hacı Mahmut Bey'in (Tanrıverdi) oğlu Dursun Bey'in kızı), Babası Hürrem Karakaya'dır. Eşi Saliha Hanımdır. 20 Yaşından sonra, dayısının Kızı (Saliha Karakaya) ile evlenerek o zamanlar İspir'e bağlı Bucak olan Pazaryolu Orta Norgâh'a (Kümbettepe-Sırt Mahalle) yerleşmiş ve hayatını burada geçirmiştir. Âşık Efkârî, anneden olan Dedesinin adını (Dursun) almıştır. Evlatları Şerafettin (Şeref), Fahrettin (Fahri-Vehbi) ve Nureddin (Nuri) sonraki yıllarda vefat etmişlerdir.

Bir vakitler iş icabı bir müddet Ağrı tarafına gitmiş, daha sonraki yıllarda da oğullarının İstanbul'da olması sebebiyle İstanbul'a gitmişse de daha sonra memleketine dönmüş ve hayatını burada geçirmiştir. Norgâh, Orta Mahalle'de bulunan Mescit'te bir müddet fahri imamlık görevinde de bulunmuştur. Torunlarına yazdırdığı ve onlarda muhafaza edilen ona ait iki adet defteri bulunmaktadır. Bu iki defterde 50 civarında şiiri bulunmaktadır. Defterlerde yer almayan şiirleri de mevcuttur. Şiirleri genelde koşma tarzında ele alınmış olup; koşma, türkü, güzelleme, tahkiye, ağıt, methiye, destan türlerinde eserler vermiştir. Güzelleme eserleri tabiat, sevgi konuları iç içe işlenmiş lirik ya-

pıdadır. Şiirlerinde teşbih, telmih, mecaz, kinaye edebi sanatlarını yoğun kullandığı görülmektedir.

Âşık oluşuna sebep olarak bahçelerde bulunan gözeler gelen pirlar, erenlerin oralarda gezerken Âşık Defterine kendi ismini "Efkârî" olarak yazdıklarını kaydetmektedir. Bu konuyu şiirinde şu cümlelerle dile getirmiştir.

"Âşıklığıma sebep oldu gözeler,
Pirlarlar, Erenler orada gezerler,

Âşıklık defterine ismim yazarlar,
Koydular "Efkârî" adımı benim."*

Bu sözlerden Norgâh'lı Âşık Efkârî'nin aşk badesi içip içmediğine dair bilgimiz yoktur fakat kendisi yaşadığı bu olay vasıtasıyla "Pir ya da Hızır'ı görüp" bu vesileyle âşıklığa başladığını ifade etmiştir. Badeli âşıklar içtiği badeye göre sınıflandırılabilirdiği gibi; bir şey yiyerek de badeli âşık olabildikleri ve hatta rüyasında bir din büyüğünü görüp badeli âşık olanlar da ** bulunabilmektedir. Norgâh'lı Âşık Efkârî'de bu yönüyle badeli âşıklar arasında sayılabilir. Norgâh'lı Âşık Efkârî Kümbettepe'de bulunan evinde dönemin âşıkları arasında Âşık Hicranî'nin de bulunduğu birçok âşığı evinde misafir ettiği ve onlarla karşılıklı dile getirdikleri deyişleri de bulunmaktadır. Norgâh'lı Âşık Efkârî (Hacı Dursun Karakaya) 1986 Yılında 83 yaşında Norgâh (Pazaryolu), Kümbettepe Mahallesi'nde vefat etmiş, Kümbettepe Mahalle Me-

zarlığında toprağa verilmiştir. Norgâh'lı Âşık Efkârî'ye Allah'dan (cc-cş) rahmet diliyorum. Mekânı cennet olsun. Âlimî - Halûk Tanrıverdi (Prof. Dr.)

göze: su pınarı, su kaynağı

Norgâh: Erzurum İli İspir İlçesi'ne bağlı bir bucak iken 1989 Yılında İspir'den ayrılarak Erzurum'a bağlı ayrı bir ilçe (Pazaryolu) olmuştur.

Kaynak:

* Norgâh'lı Âşık Efkârî (Hacı Dursun Karakaya) Şiir Defteri, s. 25

**Yardımcı, M., (2004). "Âşık Edebiyatında Rüya Sonrası Âşık Olma (Bade İçme)", Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Makale Bilgi Sistemi, Makale No.: 1307, <https://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/26.php> (Erişim Tarihi: 29.06.2023)

Norgâh'lı (Pazaryolu) Âşık Efkârî İle Sohbet "Yeter Elverir"

Yeter Elverir

(Norgâh'lı Âşık Efkârî - Hacı Dursun Karakaya)

Norgâh'lı Âşık Efkârî

Çektiğim mihnetler, gördüğüm cefa,
Görmedim dünyada zevk ile sefa,
Kime yar dedimse görmedim vefa,
Doydum lezzetinden yeter elverir.

Âlimî

Yalan, dünya eğri, büğrü hal'in var,
İbretin, mesnedin yeter bel verir,
Dolan dünya ayrı, gayrı kal'in var,
Senedin, sepetin yeter elverir.

Norgâh'lı Âşık Efkârî

Dolandım dünyayı bir baştanbaşa,
Bazen gama düştüm, bazen telaşa,
Çok hevesim vardı, toprağa taşa,
Bunlar hayal imiş, yeter elverir.

Âlimî

Teraziye gelmez keşkemekeşin var,

İfratın, tefritin yeter elverir,
Onulmaz, sağalmaz çilekeşin var,
Hasedin, illetin yeter elverir.

Norgâh'lı Âşık Efkârî

Anlamadım dünyayı geçirdim çağı,
Üç gülü besledim, bülbüle bağı,
Karanın yerine kondurdum ağı,
Geçti civan ömrüm, yeter elverir.

Âlimî

İyilik yerildi, fena yol oldu,
Cüretin, fesadın yeter elverir,
Dürüstlük silindi edna bol oldu,
İsnadın, tezdadın yeter elverir.

Norgâh'lı Âşık Efkârî

Efkârî, bilmedi kimse halinden
Ne kitap tasnifi, ne de tadından,
Dokuz yüz altmış üç, şubat ayından,
On bir pazartesi yeter elverir.

Âlimî

Âdemî, hissesin' alıp da gider
Sıratın, suretin yeter elverir,
Âlimî, kıssasın' bitip te göçer,
Hayatın, mematin yeter elverir.
Norgâh'lı Âşık Efkârî - 11.02.1963
Âlimî - 04.07.2023

Norgâh'lı Âşık Efkârî

Âlimî - Halûk Tanrıverdi

Yeter Elverir

"Yeter Elverir" Şiiri

Kaynak: Norgâh'lı Âşık Efkârî'nin (Hacı Dursun Karakaya) Şiir Defteri, s.14

Açıklamalar

elverme: yetişme, kâfi gelme

eğri, büğrü: şurası burası eğilmiş bükülmüş durumda olan, çarpuk çarpuk

ibret: kötü, çirkin, acayip, yanlış davranışlardan sakınmayı sağlayan olgu ya da bu gibi olgulardan, olaylardan alınması gereken ders

mesnet: dayanılan yer veya şey, dayanak

bel vermek: duvar gibi dikey şeylerin or-

tası içe ya da dışa doğru kamburlaşmak; tavan gibi yataş şeylerin ortası aşağıya doğru sarkmak
dolan: sözünde hile, dolandırış, aldatış
ayrı, gayrı: insan ilişkilerindeki resmiyet, birbirinden birşey esirgeme durumunda olmak, samimi olmamak
kal: söz
senet: söz, delil, dayanak noktası, bir iddianın dayanağı
senet, sepet: senet yerine geçebilecek bir belge, sözleşme vb.
keşmekeş: karışık olma durumu, karışıklık, kargaşa
ifrat: haddi aşma, pek ileri gitme, aşırı abartmak
tefrit: daha az ve daha aşağıda olmak, bir şeyi gereğince ciddiye almamak, önemsememek
onulmaz: iyi olmaz, iyileşmez.
sağalmak: eski sağlığına kavuşmak, hastalığı geçmek, iyileşmek.
çilekeş: yaşamı süresince birçok sıkıntı, üzüntü çekmiş olan, çile çeken
haset: kıskançlık, kıskanmak, çekememek.
illet: hastalık, sebep, gaye, hedef
yermek: kötülemek
fena: kötü, üzücü, hoş gitmeyen, rahatsız edici
cüret: düşüncesizce, saygıyı aşan davranış, cesaret
fesat: işleme oluş, bozukluk; arabozucunun yaptığı iş, arabozuculuk
edna: çok aşağı, en alt düzeyde
isnat: dayandırma
tezat: çelişme, karşıtlık, tutarsızlık
âdemî: insana âit, insanlardan olan, insana dair ve müteallik
hissenin: hissesini
sırat: yol
suret: biçim, görünüş
kıssa: kendisinden ders alınması gereken kısa hikâyeye
kıssasın: kıssasını, hikâyesini
hayat: yaşam, kalım
memat: ölüm

GİDİNCE

Orhan YAĞMUROĞULLARI

gidince
ağlar gecenin ishak kuşları
damıtılmış hüznler konar bu şehrin yorgun akşamlarına
eksik bir güz hüznü kuşatır ölümcül anıları
bütün şarkılar bir ikindi sessizliğini kuşanır da
ağlamaklı vedalara ayarlanır zamanın vuruşları

gidince
kanar büyük aşkların yorgun çiban başları
deli bir isyana çoğalır kırlarda gelincikler
arar gözlerimiz gün ortası kaçamak bakışları
yaralı hir kuştur yüreğimiz öyle kan kaybeder
sen, sessizliği kuşanırsın bir harmani gibi
şimdi bütün şarkıların hüzamdır susuşları

gidince
yanlış leyla hüznleri geçmiş gün akşamları
solar bahçemizde diktiğin güller
ebruli bir sevda kanar vakitsiz vedalarda
ay ışığı cafede içtiğimiz son çaylar
zaman durur, gün eskir içinize bağdaş kurar acılar
gözlerimde rehin bıraktığın o yaralı ceylan
çöle çağırır yitik zaman sevdalılarını

gidince, bu şehre sürekli yağmurlar yağar
gidince, vahası olmayan bir çöl içim, yer demir, gök bakır

DİK DURUŞ

Nilüfer AKINGÜL

Savaşta aslında her insan; dâhili ve harici düşmanları vardır her zaman. Şu üç günlük dünyanın da aslında kuruluş amacı bu imtihan olan savaşları kazanma çabasıdır. Bir bombanın yıkamadığı kalbi bazen sevdiceğin bir nazı, bir nazarı yıkar. Muhakkak ki her maddenin bir manası, her mananın da bir maddeye tezahürü vardır. İnsanlar da kendi kabiliyetleri nispetinde değer izafe ederler somut varlıklara. Mesela bir kâtip için kalem ne ise bir marangoz için de çivi aynı hükümdedir. Biri kelimeleri ular diğeri tahtaları ve nihayetinde ortaya madde bütününden mana zuhur eder. Demem o ki önce sizin kimliğinizin ve kişiliğinizin tespiti gerekir madde ve mana düzleminde. Kendinizi tanıdıktan sonra yaşarsınız gerçek anlamda. Hatta ve hatta kendini bilmeyenlerin, tanımayanların iddia ediyorum: “HAYALLERİ DAHİ OLMAZ”

Simurg, namı diğer Zümrüdüanka kuşu hikâyesinde olduğu gibi tabii ki zordur bu kendini keşfe dair yapılan yolculuk. Ancak İnsan unutmamalı ki “Her nimet külfeti nispetinde kıymete muttalidir.”. Sulara batanlar, bataklığa saplananlar, kendilerinden saklananlar kesinlikle sizleri de kendi saflarına çekeceklerdir hatta daha aşağıda görmekten de hoşnut olacaklardır. Ağzı olan konuşmaz ki sadece, ağzı olan kendi için başkasını yemeyi de çok sever. Henüz Yunus’un “Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek.” makamına erememiş bir kardeşiniz olarak “Dişini göstermeyenin diş izi çok olur.” derecesindeyim.

Bu düsturda yolunuz doğru olabilir ancak yolunuzun doğru olması adımlarınızın da doğru olmasıyla bir ifade kazanabilir. Ha, adım doğru ama yol da eğri olmamalı. Tabii ikisi de doğru olabilir. Bu sefer de yön devreye girer. Ne demişler: “Herkes gider Mersin’e, onlar gider tersine.”

Geçmişe gitmek geleceği fesheder, geleceğe gitmek ise ânı mahveder. Bir şövalye olsaydım herhalde ilk önce zamana kılıç çekerdim. Yenileceğimi bile bile savaşırdım zamanla. Ne demişler: “Kişilerin ölümleri, fikirlerin doğumlarıdır.”.

Velhasıl-ı kelam: “İnsan yıkamadığını yakar, yakamadığını yıkar.” Çünkü mecburdur yıkmaya. Başka çaresi yoktur; bükemediği bileği öpmekten başka insanın. Kendini keşfe kafa yormayan insanlar başkalarını keşfe çalışsalar da nafi; zira sağın-solun, aşağının-yukarının yerini kişinin durduğu nokta belirler. Hayatta en sevmediğim tipler; bir duruş sergileyemeyen, kendi kanatlarına güvenemeyen insanların, başkalarının uçuşuna laf atmalarıdır.

Eee, ne demiş şair: “Duruşu dik olmayanın ölüşü eğik olur.”

Evet: “İnsan, yıkamadığını yakar, yakamadığını yıkar.”

En’nihayet bükemediği bileği öper ama artık bir işe yaramaz. Samimiyet, kıskançlığı ve hasetliği asla affetmeyecektir. “İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir.” diyen Allah şahit olsun ki biz kötülüğe elimizi, dilimizi sürmeden onu asıl sahiplerine bıraktık. Kolumuza vefayı takip tevazuyla, gönül sahillerine açtık ruhumuzun evinin pencerelerini. Huzuru bulmak için huzursuz insanlardan ayrılmak yetti. Unutmayalım ki sizin de sizin üzerinizde hakkınız var ve kimsenin sizi üzme hakkı yok. Hakkı olduğunu sananlara da izin vermeyin.

Vesselam...

KUR'ANDAN HAYATA OKUMANIN ÜÇ HALİ

Emre KOÇ

Eylemlerimiz arasında okumayı farklı kılan nedir? Okumanın algıda seçilen bir edim oluşunu neye borçluyuz? Şüphesiz bu merakın yanıt bulacağı sayısız içlem ve kaplamla karşılaşırız. İnsandaki bilme arzusu, canlılığın alameti olarak ortaya çıkar. Özne (bilen) ve nesne (bilinen) arasındaki ilişkileri saptamak, diğer bir deyişle varoluşu anlamak yaşam içgüdüsüyle yakından alakalıdır. En yüzeysel tabirle canlılar hayatta kalmak için doğal refleksler geliştirir. Daha özel tabirle ise insan hem hayatta kalmak hem de akıl ve irade gibi ayırıcı özellikleriyle etkileşim kurmak için hareket eder. Eylemler varlığın bütünüyle kurulan iletişimin göstergesidirler. Dil etkili bir iletişim aracıdır. Dil dinleme, okuma, konuşma ve yazma şeklinde ifade edilen dört temel eylemle fonksiyon kazanır. Okumanın algıda seçilir oluşu, dil ve varlık bağı kurmada önemli bir işlevi yerine getirmesindedir.

İnsanın varlıkla münasebeti idrak, tasavvur, tasdik ve hüküm şeklinde dört temel aşamada gelişir. Harici varlık duyularla algılanır ve duyulara ait veriler zihne yansiyarak zihni varlık meydana gelir. Bu dört aşamada eksiklik olursa harici ve zihni varlık uyuşmaz. Dolayısıyla hakikatle uyuşmayan yansımalar, tasvirler ve hükümler zan veya vehim ifade eder. Bilginin hangi aşamada eksik olduğu anlaşılır ve %50'nin altında bir kesinlikte hükme varılırsa vehim, %50'nin üzerinde bir kesinlikte hükme varılırsa zan ifade eder. Bilginin olgunluk kazanması varlıkla doğru ve düzgün münasebet kurmak açısından önemlidir. Zira hükümden sonraki durak kalp, kalpten sonraki durak ise gönüldür.

Bir şeyin hakikati gönlün kimyasıyla uyuşursa ne âlâ. Uyuşmaz, vehim hükmünü giyinirse varlıkta tedirginlik ve huzursuzluk hasıl olur. Vehme bürünmüş bilgiyle gönüldeki saflık, arılık ve duruluk kimyası uyuşmadığı için

kalp, ismiyle müsemma şekilde bir o yana bir bu yana döner. Vehmin belirgin özelliği kelimenin tam manasıyla aldanıştır. Vehimde zihin aldanmıştır. Bu aldanış kalbe ağır geldiği için vicdanın sesi hınca hınç yükselir. Eğer vicdanın sesi rahatsız ediyorsa bilmenin hakkı, bilgiyi mislinden öncesine, yani hakikate iade ederek özen gerektiren bu yolculuğa yeniden başlamaktır. Zannın en tipik özelliği ise iki tasavvur arasında eşit olasılık değeri bulunduğu için, bilgideki eşit olgunluk halinden birini tercih ederek tasdike varmaktır. Bu münasebetle zihin, benimsediği tasavvurun yanlış olabileceğini kabul etse bile aldanmamıştır. Zanda farkındalık baskındır ve vicdanın sesi vehimdekine göre daha nazik ve nasihat vericidir. Vicdan, bilme fiilinin sahibine süreci tamamlamadan eksikleri tamamlamasını, bilgiyi olgunlaştırmasını telkin eder. Zanni bilgi kalbe ağır gelmesede, gönlün kimyasını bozmasada da latif hassalardan doyasıya istifade edebilmek için olgunluk bir fazilet olarak benimsenmelidir.

Varlık hakkında tam bir tanım yapmak güçtür fakat ifade edilen şeyi göstermesi bakımından düşünürler varlığı, "bir nesnenin idrak eden bir zihin dışındaki var oluşudur" (Türker, 2017:30) şeklinde dile getirmişlerdir. Aristo'nun "bir şey ya vardır ya yoktur" öncülünden hareketle Müslüman kelamcılar insanın, varlık hakkında açık olduğu için ispata konu olmayan, bilakis kendisi bütün ispatların temelini oluşturan bir takım kavramlara ve önermelere sahip olduğunu söylemişlerdir. (Türker, 2017:30) Felsefi ve kelimeli meselelerin çözümünde incelenen bu ayırım, Arapça'da vücut ve mevcut kelimeleri arasındaki nüans farkıyla ifade edilmiştir. İnsan zihnini meşgul eden düşüncelerin akıl ve hayal gücüyle yoktan üretilmediğini bilakis oluş süreciyle keyfiyet ve kemiyet ilişkisinde ortaya çıktığını gösteren bu açıklamalar fikirden medeniyete doğru giden yolun adeta ya-

pitaşları olarak ortada durmaktadır. Her yüzyılın şafağında medeniyetler icap cihetinde, insanlık ise kabul cihetinde bulunarak geçmiş ve gelecek arasındaki nazari ve ameli bağlara dayalı yeni bir dünya görüşü inşa etmeyi gerekli görmüşlerdir.

İslam dini evrensel değerlere referansı ile insanlığı, varlığı (vücut) merkeze alarak var olanı (mevcudu) yeniden düşünmeye sevk etmektedir. Mevcut, varlıktan hareketle sonsuza doğru bir uzanımdır ve belli bir biçime sahip olduğu kadar biçimsizliğe de sahiptir. Yaratılış tüm insicamıyla şaşmaz bir düzen içinde akıp giderken bireysel, sosyal ve küresel krizlerin dünyada nasıl bu kadar yankı uyandırdığını anlamak, Allah'ın iradesinin tersine işleyen bozulmalarda insanın fail oluşunu kavramak için vücut ve mevcut ayrımı yapacak kadar sahici, samimi ve hakkaniyetli olmak gerekmektedir. Yeni dünya düzeni kurmak iddiasıyla küresel bir yayılma çabasında olan güç odaklarının hakikat anlayışını yaralaması ve hakkında çoğu kez izafet hükmü vererek biçimini bozması insanlığın vücut ve mevcut üzerine daha esaslı çalışması için yeterli sebeptir. Müslümanın eyleminde ise varlığı merkeze alarak adil, rahmetli ve gayeli bir şekilde yapı-bozuma uğrayışları ıslah edecek ilahi destek vardır. Ne var ki ihya ve yenilenme hedefi son üç yüz yılın pasif, kafası karışık ve cılız hareketlerinde mevcuda yönelik tekrardan öteye gidemediğinden dindarlık gelenek ve romantizm kabuğuna çekilerek yüzyılın şafağından uzaklaşmıştır. Gelinen noktada İslam'ın Allah, tabiat ve tarihe yönelik önerdiği varlık tasavvuruna dayalı sahici, samimi ve yeni bir bilinç inşasının gerekliliği müsellemdir. Bu bilinç ihya ve yenilenmenin temelini, İslam'ın öğretisini ikame eden kuruculuk, orijinallik ve kapsayıcılık vasıflarını dikkate alarak attığında insanlık neyin yâkin neyin ise kizb olduğunu anlama imkanına kavuşacaktır.

H.z.Peygamber (s.a.v.) kendisine peygamberlik görevi verilmeden önce Hira mağarasında inzivaya çekilirdi. Araplar bu uygulamaya tehan-nüs veya tehan-nüf derler. Rivayetler tehan-nüsün hanif geleneğe ait bir uygulama olduğunu aktarmaktadır. Resulullah her sene ra-

mazan ayında itikaf eder ve kendisine gelen miskinleri doyururdu. Bu aydaki ibadetini bitirdiği zaman ilk olarak Kabe'yi ziyaret ederek yedi kez tavaf ettikten sonra evine dönerdi. Yüce Allah'ın onu elçi olarak görevlendirdiği senenin ramazan ayında Hira'ya çıktı. Bu kez tehan-nüf diğerlerinden farklıydı ve Cebrail (a.s.) Allah (c.c.)'in emriyle bir gece kendisine geldi. Yüce Allah Alak suresinin ilk beş ayeti kerimesinde resulüne okumasını emrediyordu. (İbn Hişam, I, 312-313) İslam'ın bilinç inşasına başladığı ilk kelimeler arasında okumanın vurgulanması calibi dikkattir. Ayrıca okumanın keyfiyet ve kemiyetini İslam'ın perspektifinden göstermesi bakımından önemlidir.

Kırk yaşına kadar belli bir toplumda yaşayan birinin yaşadığı toplumla ilgili belirli bir okumaya sahip olacağı açıktır. H.z.Peygamber'in tehan-nüs yapması, kendisine gelen miskinleri doyurması ve ibadet etmesi hanif geleneğin bilinç inşasını kuşandığını göstermektedir. Ayrıca yaşadığı toplumda itikadi, ahlaki, sosyal ve siyasi yozlaşmalarla mücadele etmek amacıyla Hilfü'l-Fudûl cemiyetine katılması tevhide dayalı bilinçle sahip bir varoluş peşinde olduğunu göstermektedir. Diyebilirim ki H.z.Peygamber oku emrine muhatap olmadan önce dil bilgisine dayalı olmayan, katmanlı ve kapsayıcı bir okuma bakiyesine sahipti. Yüce Allah ona, okumasını artık yaratan Rabbinin adıyla yapmasını, yani bilincini ilahi emirleri ve telkinleri dikkate alarak inşa etmesini emretti. Buradan anlıyoruz ki bilinç ne kadar gelişmiş olursa olsun vahiy kaynağına göre yeniden düşünmeye, sahihini sakiminden ayırmaya ve sağaltmaya ihtiyaç duyacaktır. Hak Teâlâ kelamını yâkin olarak, yani kanıtlanmaya ihtiyaç duymayıp bilakis kanıtın kendisi olan yegane ilke, yol ve ufuk mesabesinde inayet etmiştir. Şüphesiz ki Müslüman şahsiyet için de varlığı nitelendirilen hakikat kavramı vahiy merkezli bir anlayışla kavranmaya müsaittir.

Kur'an-ı Kerim'de yaratan Rabbin adıyla okumanın nasıl yapılacağını göstermesi bakımından üç adet kavramla karşılaşırız. Bu üç kavram ilahi kelamı lafız-mana, siyak-sibak

bütünlüğünde anlamada muhataba bilinç inşa etme imkanı verir. Diğer deyişle vahiy özelinde doyurucu bir okuma yapabilmek, benliği her yönüyle kuşatarak olgunlaştırabilmek, şahsiyet inşasında manevi derinliği kazanıma sunabilmek için kademeli ve bütünlüklü bir bakış açısı verir. Bu kavramların ilki kıraat olup okurken harf ve kelimeleri bir arada toplamaktır. (Isfahani, 842) İkincisi tilavet olup muhtevi emir ve yasakları, teşvik ve sakındırmaları ciddiye alıp gereğini yapmaktır (Isfahani, 198). Üçüncüsü ise tertildir, kelimenin ağızdan akıcı ve düzgün bir şekilde çıkması kastıyla Kur'an'ı güzel ve düzgün telaffuz edecek şekilde ağır ağır, itina göstererek okumak anlamlarına gelir (Isfahani, 413). Dil kaynaklı zımnî yaklaşımla kıraat, Kur'an'dan alınan sözleri ve düşünceleri anlamak niyetiyle bilinçli şekilde telaffuz etmeyi ifade eder. (Esed, 1992: 1286) Tilavet, uyarılarına uymak suretiyle Allah'ın kitabını izlemeyi ifade eder. (Isfahani, 198) Tertil ise metnin anlamını (vicdani bir bakışla) düşünce süzgecinden sakın ve ölçülü bir şekilde geçirmeyi ifade eder. (Esed, 1992: 1200-1201) Üç okuma biçimini toparlayacak olursak okumak derin tefekkürle kastedilen manayı kavramak, kavranılan mananın önerme ve hükümlerini harfi harfine takip ederek uygulamak, zihinde ve dış dünyada varoluşunu tamamlayan farkındalığı kalbe sindire sindire vicdani ve ahlaki bir yetkinlik seviyesine erişmektir. Şimdi yaratan Rabbin adıyla okumanın Kur'an-ı Kerim'deki açıklımlarını inceleyerek konuyu bütünlüklü bir şekilde açıklamaya çalışacağım.

Kıraat Ederek (Derleyerek) Okumak

Dilciler ارق kelimesini harf ve kelimeleri bir arada toplamak şeklinde açıklarken ilginç bir nüansa dikkat çekmişlerdir. Arapça'da ارق kelimesi normal halde olan kadının kan görerek özel günlerine girmesini ifade eder. Kelime, temizlik zamanı ile hayız zamanını birlikte ifade etmesi, yani iki anlamı toplayarak bir araya getirmesi yönüyle ارق 'den türemiştir. Nitekim okurken harf ve kelimeler nasıl bir araya getiriliyorsa temizlik ve hayız zamanında da kan rahimde toplanmaktadır (Isfahani, 842). Yüce

Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de: **”Şüphesiz onu toplamak ve okutmak bize aittir. Öyleyse biz, onu okuduğumuz vakit; sen, onun okunuşunu dinle”** (Kıyame 75/17-18) buyurmaktadır. İbn Abbas (r.a.) bu ayeti, ”biz onu, senin göğsünde toplayıp yerleştirdiğimizde onunla amel et” şeklinde yorumlamıştır. Bu ayetler yaygın olarak Hz.Peygamber'in vahyi alış keyfiyeti bağlamında açıklansa da siyak-bağlantısını dikkate alıp dünya hayatında yapılanların amel defterinde toplanması şeklinde de izah edilmektedir. Gerek Kur'an'ın toplanmasını gerekse de amellerin amel defterinde toplanmasını ifade etsin, ارق kelimesi kök manasında kullanılmıştır. Isfahani, Kur'an ıstılahında yer alan el-Kitab kelimesinin Hz.Muhammed (s.a.v.)'e indirilen vahye tahsis edildiğini söyler. Bu tahsis Tevrat'ın Hz. Musa'ya, İncil'in de Hz.İsa'ya indirilen vahyin özel ismi olmasına benzemektedir. Nitekim bazı alimler Hz.Muhammed'e indirilen vahyin Kur'an diye isimlendirilmesini, diğer bütün ilahi kitapların özünü ihtiva etmesine bağlamışlardır. Bütün bu açıklamalar Kur'an ıstılahında ارق 'nin derleyip toparlamak anlamında kullanıldığını göstermektedir.

İslam düşüncesine yönelik yapılacak okumanın ilk aşaması kaynak dile yönelik belli bir biçimi esas alarak başlar. Nitekim Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'i anlamak için işe öncelikle kıraat ilminden başlamışlardır. Vahyin gerçekliğini vurgulayan ayet-i kerimelerde Kur'an'ın nazmına dikkat çekilmesi, Yüce Allah tarafından metin-olgu bağlamında harflerin, kelimelerin, ayetlerin ve surelerin varlık, dil ve kültür bağına benzeri görülmemiş şekilde tevkif edildiğini göstermektedir. Kaynak dilden hedef dile İslami bilinci taşımak için de öncelikle kıraat ilminin inceliklerini esas almak gerekmektedir. Yoksa anakronizme düşmek kaçınılmaz olur ki bu durumda hedef dil kaynak dilin yerini almış olur. Dolayısıyla hitap ve mesaj bütünlüğünde tebellür eden muradı ilahi muhatabın dünyasına yansımaz. Hz.Peygamber'e harfleri ve kelimeleri derleyip toparlayarak okumasının emredilmesi, vahyi anlamada isabet etmesi için gösterilen bir yoldu. Tüm zamanlar ve muhataplar için İslam'ın

itikat, ibadet ve ahlak esaslarını anlamada izlenecek adımların başında kıraat gelmektedir. Sesli veya sessiz, tek düze veya katmanlı yapılacak her okumanın yordamı Kur'an harflerini, kelimelerini, tecvit ve kıraatini öğrenmekten geçmektedir. Bu temel etkenler insanın varlıkla münasebetinde zikrettiğim bilginin idrak, tasavvur, tasdik ve hüküm aşamasını olgunlaşarak geçebilmesi için zaruri ilkeleridir. Nitekim insan ilahi bilginin kanıtlarını da bu dört aşamadan geçirerek ikna olmaktadır. Kıraat, Yüce Allah'ın zatının yüceliğine ve ilminin sınırsızlığına dikkat çeken enfüsi ve afaki kanıtlar üzerine vicdani ve ahlaki bir yetkinlikle eğilmeyi mümkün kılacaktır.

Risalet dönemi açısından yaşadığımız çağın dünyası hedef dil veya hedef kültür konumundadır. Günümüzde İslam dinine yönelik yapılan yanlış yahut eksik okumaların ortak özelliği, kanıtları parçacı bir yaklaşımla bütünden ayırmak, bağlamından çıkarılan kanıtları hedef dilin mevcuduna (diline, kültürüne, değerler sistemine) indirgemek, yapı-bozum hususunda ise ısrarcı olmaktır. Oysaki kaynak dilin doğası parçadan bütüne doğru bir yönelimle kurulmakta, lafızdan manaya derleyip toparlayıcı bir canlılıkla sübut bulmaktadır. Her geçen gün artan indirgemeci eğilimin elbette sosyal-psikolojik nedenleri vardır ve eleştiriyi hak etmektedir. İnsanlık genellikle ilerlemeci bir tarih anlayışını pekiştirdi. Yeniçağın bir önceki çağa göre gelişmiş olduğuna dair inanç, kendini yeterli ve üstün gören bir ruhsallıkla tezahür etti. Dolayısıyla eski dünya insanlarınca benimsenen değerler ve realiteye dönük pratikleri folklor şeklinde tanımlandı. Bu yargılamadan ise en başta tek tanrılı dinler nasibini aldı. Modernizm özünde ihya ve yenilenme aracı iken artık cazibe felsefesi haline geldi. Ne gariptir ki aydınlanma döneminden beri yapılan bütün küresel okumalar birbirini yalanlamak veya eleştirmek zorunda kaldı. Allah'tan başka ne kadar dayanak varsa hepsi bir bir dönüşerek dağıldı. Hakk'ın semasında, insana çizdiği ufukta, verdiği hidayette kusur arayan her yöneliş semasız, ufuksuz ve hidayetsiz kaldı. Parçaladı, paramparça etti, atomu yardı da yine hakikati göremedi. Oysaki İslam varlıkla

münasebet kurana çokluktan tekliğe derlenerek güçlü bir canlılık kazanma şansı veriyordu. Her koşulda işe yarar bu okuma ve varoluş biçimi, insanlığın yaşayabileceği bütün çıkmazları hükümsüz kılacak kadar etkilidir ve sadece ama sadece Allah'ın insanlığa seslendiği kelimeleriyle yazgıya yön verebilmektedir. Hz.Peygamber'in arayış mağarasında almaya başladığı vahiy, bir toplumun gidişatını karanlıktan aydınlığa çevirebilmenin imkanı hakkında bedihi bir örnek teşkil etmektedir.

Tilavet Ederek Okumak

Sözlükte **الت** aralarında hiç kimsenin bulunamayacağı kadar yakın bir şekilde izlemek ve uymak diye açıklanır. Dilciler, bu uygunluk bazen bedenle izlemeyi bazen de hükümde birine uymayı, manayı düşünerek okumayı ifade eder demişlerdir. Mastar hali ise tilavettir. Kelime Kur'an-ı Kerim'de **“Ardından gelmekte olan aya”** (Şems 91/2) şeklinde geçmekte ve uymak, makamına tabi olmak anlamına gelmektedir. (İsfahani, 198) Kainatın eşsiz düzeni içindeki harikuladeliğlerden biri de ayın güneşi takip etmesi ve ışığını güneşten almasıdır. Bu incelik başka bir ayet-i kerimede **“O, güneşi ışık kaynağı ve ayı aydınlık yaptı”** (Yunus 10/5) şeklinde geçmektedir. Işığın aydınlıktan üstün oluşu bedihi bir gerçekliktir. Zira aydınlık ışıktan taşar. Ay yörüngesinden bir milim şaşamayacak kadar ince bir ayarla güneşi takip etmektedir.

Kelimenin ıstilahe anlamını ise daha çok mastar halinde görüyoruz. Kur'an-ı Kerim'de tilavet, Yüce Allah'tan gelen kitaplara bağlılık anlamında kullanılmakta, kitapta yer alan emir ve yasakları, teşvik ve sakındırmaları ciddiye alıp gereğini yapmak şeklinde açıklanmaktadır. **“Onlara ayetlerimiz okununca”** (Enfal 8/31) ayeti, Hz.Peygamber (s.a.v.) tarafından müşriklere ayetlerin okunduğunu, yani Allah'ın emir ve yasaklarını muhtevi mesajın iletildiğini haber vermektedir. **“Kendilerine okunan bu kitabı sana indirmiş olmamız yetmiyor mu?”** ayeti, vahiy dışında mucize arayışı içinde olan müşriklere Kur'an'ın tartışmasız bir nazm ve

değer örneği olduğunu hatırlatmaktadır. **“Onu, tilavetinin hakkını vererek okurlar** (Bakara 2/121) ayeti, gerçek anlamda iman edenlerin vahye hakkıyla, ilim ve amelle uyanlar olduğunu belirtmektedir. Ayetlerde görüldüğü üzere Hz. Peygamber Allah (c.c.)’tan gelen vahiyle tam bir uyum sağlamaktadır. O, emir ve yasakları tereddüt etmeden, harfi harfine takip ederek, kendi zaviyesinden herhangi bir seçki yapmadan muhataplarına tebliğ etmektedir. Dahası müminler de aynı iman, kesinlik ve bağlılıkla vahiy mesajına uymaktadır. Müşrikler ise kendilerine tebliğ edilen hakikati geçmişte yaşamış milletlerin değer ve normlarına benzeterek kıyaslamakta, ilahi kelimeler dışında bir mucize beklentisine girerek inkarda diretmekte, zımnen kendi değer ve deneyimlerine uymayı Yüce Allah’ın emirlerine, yasaklarına, teşvik ve sakındırmalarına uymaktan üstün görmektedirler.

Nasıl ki ay güneşin peşini vazgeçmeden takip ediyorsa inanan kimse de ilahi hakikatleri aynı hassasiyetle takip etmelidir. Nefsiyle giriştiği mücadelede iyilikle daimi münasebet kurmalıdır ki nasibini kötülükten kurtarsın. Dilinde, hafızasında ve fıkında derleyip toparlayarak okuduklarına yaşantısında var olma şansı versin. Daha doğrusu hakikati bulma konusunda Allah’ın kendisine ihsan ettiği yolu yürüsün. O (c.c.)’nun emrinin peşinde kuyruk olsun. Kalbi, Aman! Pusulamı kaybetmeyeyim, yoksa yolumu şaşırıyorum diye sürekli temkinde ve tembihte bulunsun... İslam’ın insana önerdiği okuma eyleminin ikinci kademesinde hakikate referansla bilinç inşasına kaynak olan bilgilerin özenle izlenmesi gerekmektedir. Bu izleyiş çerçevesi bizzat Resulullah tarafından çizilen “Allah için sevmek ve Allah için nefret etmek” ahlakıyla açıklık kazanır. Varlık daimi bir oluş ve daimi bir bozuluş içindedir. Eşya vafında hareketi ve sükûnu kuşanmıştır. Her an yaratma halinde olan Rabbimizin birer kelimesi olarak fitrat kanununu yaşıyoruz. Yani boyumuzu aşan bir mükemmeliyetin parçasıyız. Dolayısıyla hayata kim hayat verdiyse, varlığa kim rahmet olduysa, sıkılmadan ve vazgeçmeden bozulana kim onarıp inşa etmekteyse, yaratmaya da yaşatmaya da gücü yeter

olana uymak gibi bir ödevimiz var. Duymadım, görmedim ve bilmiyorum demek gibi bir lüksümüz de yok. Zira Hak Teala nice peygamberler ve kitaplar göndererek insanla yakınlık kurmuş, karargahında onu yalnız bırakmamıştır. Arayış aradıkça ahlak haline gelmekte, ilahi hakikat insanın ufkunda yükselmektedir. **“Rahman’ın yaratmasında hiçbir kusur, hiçbir uyumsuzluk göremezsin”**(Mülk 67/3) ayetini düşünerek okumanın uyum aşamasında tereddüt etmenin, kararsızlığın ve yolu kaybedişin yaşanmayacağını anlayabiliriz. Yeter ki insan istikametle arasına mesafe koymasın. Ayın güneşi ince bir ayarla takip etmesi gibi İslam’ı kendine yaşam felsefesi haline getirsin.

Bağ kurduğumuz her şeyle aramızda bir izlek var. Neye ilgi duyuyorsak ona yöneliyor, zaman ayırıyor ve dahi uğruna çaba sarf ediyoruz. Çünkü nefsimize hoş gelen şeyden bir milim uzaklaşmak onu yitirme hissine sebep oluyor. Acı çekiyoruz. Evet. Tuttuğumuz takımın yenilgiye uğraması, özene bezene baktığımız aracımızın kazada hasara uğraması, çok sevdiğimiz sanatçının konserine bilet bulamamak... Sahip olduğumuz şeyleri yitirmek genel istencimizi çoğu zaman olumsuz etkiliyor. Uğruna idrakin, tasavvurun, tasdik ve kararın yorulduğu, bütün ilgi ve merakı cezbeden dünyevi etkenlerle aramızda bağ oluşuyor. Adeta ayın güneşi takip etmesi gibi bu bağları takip ediyoruz. İyice anlamak için can kulağıyla dinliyor, hakkında hararetle konuşuyor, gündemini okuyor, duygu ve düşüncelerimizi bir bir ifade ediyoruz. Gündelik hayatı da tilavet ederek okuyoruz. Güçlü bir öz telkinle pekiştirdiklerimiz zamanla bilinç haline geliyor. Onca renk arasından sarı ve kırmızıyı, onca araç arasından marka değeri yüksek olanı tercih ediyor, onca sanatçı arasından fan ailesine üye olduğumuz sanatçıya göre ayarlıyoruz duvardaki tik tak saati. Günümüzde kullanılan sosyal medya da tilaveten okumaya örnek teşkil etmesi bakımından değerlendirilebilir. Ne var ki sanal aktivitelerimizin aldığı bilinç bagajı, sosyal yaşamdakine göre daha yapay ve ihtiyatla karşılanmayı gerektiriyor. Tabiri caizse delinin biri kuyuya taş atıyor, kırk milyon akıllı çıkaramıyor.

Ruhun beden kafesine nispeti ne ise zamanın ruhunun dünya zindanına nispeti de odur. Varlık ve dil bağına nasıl kuruyorsak hayatı da öyle yaşıyoruz. Varoluş biçimi evde de, sokakta da, mecliste de benzer hatlarda tezahür ediyor. Barbar ve medeni aynı mahallede büyüyüp yetişiyor. Aynılık deryasında beraberce yüzerken iki farklı yöne odaklanmanın hikmeti nedir? Hikmet dağını çepçevre dönüp ziyansız aşan kuşlar çokluğun teklikten türediğini iyi bilirler. Bütün mesele yaratılışın tek bir cevherden varlık denizine açılan ruhani bir yayılım olduğunu bilmekte. Evin yolunu bulamayan kuşlar ise dağda kurda çakalla yem oluyor. Yolda olana bilgi en büyük azık. Varoluş heybesine hangi bilgileri yüklediğimiz ehemmiyet arz ediyor. Neyi nasıl okuduğumuz keza; bilincimizi kuşatan gerçeklik algısının gerçekle örtüşüp örtüşmediğini azıcık olsun kestirebilmek için duyuların, aklın ve vahyin frekansından gelip gelmediğini test etmemiz gerekiyor.

Tertil Üzere Okumak

Sözlükte لتر bir şeyi bir doğrultuda sıralamak ve düzenlemek demektir. Kelimenin ağızdan akıcı ve düzgün bir şekilde çıkması anlamına gelir. Kur'an ıstılahında ise tertil ayetleri tane tane, sıra sıra, ihtiva ettiği mesaj üzerine rikkat geliştirecek şekilde okumak anlamına gelmektedir. Okumanın bu incelikli kademesini yine Resulullah (s.a.v.)'ın uygulamasında görüyoruz. Peygamberimiz geceleyin uykusundan uyanır ve gece namazı kılardı. Onu örnek alan sahabiler de gece namazı kılmaya iştirak ediyor fakat zorlanıyorlardı. Öyle ki namaz kılariken ayakta durmak için kendilerini ipe bağlıyorlardı. Bunun üzerine Allah (c.c.) Hz.Peygamber'in dışındaki müminlere gece namazının farz olmadığını bildirerek yüklerini hafifletti. **“(Namazda) Kur'an'ı ağır ağır, sindire sindire oku”** (Müzzemmil 73/4) ayeti, kainatın bütün seslerden arındığı vakitte Hz. Peygamber'i içten içe bir bağlanışa davet ediyordu.

Rivayetler bize tertilin nasıl gerçekleştiğini her yönüyle göstermektedir. Hz.Hafsa

(r.a.) diyor ki: **“Resulullah bir sureyi tane tane okuyordu, öyle ki o sure kendisinden uzun olan bir sureden daha uzun hale geliyordu** (Müslim, Müsafirin, 118/733). Enes b.Malik (r.a.)'e Hz. Peygamber'in Kur'an'ı nasıl okuduğu sorulunca şöyle cevap vermişti: **“Resulullah Kur'an'ı uzatarak okurdu.”** **“Bismillahirrahmanirrahim” derken “Bismillah”ı, “er-Rahman”ı ve “er-Rahim”i uzatarak okurdu.** Ümmü Seleme (r.a.) der ki: **“Resulullah Kur'an okurken her ayette durarak okurdu. Okur, sonra dururdu. Sonra (yine) okur tekrar dururdu.”** (Tirmizi, Kıraat: 2927)

Bilgi en niyetinde hüküm aşamasından geçince daimi yurdu kalbe yönelir. Can ülkesinde bütün yollar kalbe çıkar. Kalbe giren de can ülkesini kolaylıkla fetheder. Her bilgi kimyasıyla uyuşan duyguya adapte olur. Sıhhat varsa ne âlâ. Lakin yoksa kalp yavaş yavaş dönmeye başlar. Zalimliğin karşısına merhameti çıkarır. İsyanın karşısına itaati sürer. Fıtrat denizinden aldığı saflık bozulmasın ister. Vicdanın sesi alabildiğine yükselir. İşte tertil ile okuyuş, içte kopan cengi selamete erdirmek için kalbi koruyan hudutları, siperleri, çeperleri, mana askerlerini takviye ve tahkim etmek amelîyesidir. İnsanı ziyana sürükleyen tercihleri ayıklayarak rahmeti ve hikmeti tecelli ettiren tercihleri doğrultma çabasıdır. Bu münasebetle bütün okuma kademelerinde derinliğine ve genişliğine göre sübut bulan öz telkini yüksünmeden çalıştırmak gerekir. Hele ki tertil kademesinde tercihleri, yazgıya dönüşmeden önce hizaya çekerek vicdanın sesiyle mutabık kalacak şekilde irade etmek hayat memmat meselesidir. Allah'ın sevgili resulü olmasına rağmen Hz.Peygamber'in tertile ağırlık vermesinin nedeni insan doğasının iyiliğe eğilimi olduğu kadar kötülüğe de meyyal olduğunu çok iyi bilmesinden ileri gelir. Yani içimizde sırçadan yapılmış bir saray vardır fakat hakkaniyetle idare etmezsek harabeye dönebilir.

Lübâbü't-Te'vil'inde Hâzin tertili şöyle izah etmektedir: **“Yüce Allah gece ibadetini emredince ardından Kur'an'ı tertil ile okumasını emretti ki, namaz kılan kalp huzuru bu-**

labilsin, ayetlerin hakikatlerini ve manalarını düşünüp tefekkür edebilsin. Kur'an okurken Allah'ın adı zikredildiğinde, namaz kılan kişi, kalbinde Allah'ın büyüklüğünü hisseder. Vaad ve tehdit ayetleri geçince ümit ve korku meydana gelir, kıssalar ve darb-ı meseller geçince ibret alır ve böylece Allah'ı tanıma nuru ile kalbi aydınlanır. Hızlı okumak ise manaların anlaşılma-
dığını gösterir. Böylece anlaşılıyor ki tertilden maksat, Kur'an'ı okurken kalbin huzurla dolmasıdır." Ebu Bekir b.Tahir ise tertili şöyle açıklar: "Yüce Allah'ın hitabının incelikleri üzerine iyice düşün, hükümlerini uygulama noktasında kendini sorgula, kalbinden onun anlamlarını kavramasını iste, O'na yönelmekle sevinmeye bak!"

Kur'an'ı harfine, hükmüne ve duygusuna uyarak okumak, insana natık dereken kemal derecesine güvenle çıkma garantisi verir. Tertil ile okuyan, Hak Teala "üzülme" deyince üzülmez; "dil ol" deyince adaletle yaşar; "dünyanın süsüne aldandığı kapılma" deyince dünyevileşmekten tiksindir. Hüzünle yolu kesilirse, adaletsizlikle karşılaşsa, dünyevi süsler etrafında belirirse aklına O (c.c.)'nin nasihatleri gelir. Tertil ehli zikri değerli gördüğü için ayetleri bir ömür boyunca tekrar tekrar okumaktan yaksünmez. Fikri değerli bulduğu için hayret haline varıncaya değin aklını işletir. Emeli değerli gördüğü için ister; bağışlanmayı, O (c.c.)'nin sevgisini kazanmayı, parıl parıl parıldayan yüzle ahrette O (c.c.)'na bakabilmeyi ister. Tertil ehlindeki neşe kimsede yoktur. Rabbiyle arası iyi olduğundan dolayı kimse keyfini kaçıramaz.

Hz.Peygamber şöyle buyurmuştur: **"Ya Rabbi! Seni hakkıyla bilemedik!"** Bu yakarışı her okuyuşumda hayret ederim. Bütün Müslümanların önündeki kutlu şahsiyet nasıl oluyor da Rabbi'ni bilemiyor? O bilemediyse bizim halimiz nice olur. Demek ki bilgiye yönelik bütün gayretimize rağmen bilemeyeceğimiz bir şey var. Aklın geçemeyeceği, mantığın hizaya sokamayacağı, hakim olduğumuz ölçülere sığmayacak kadar öte bir gerçeklik var. Resullah başka bir sözünde bilinemeyecek olanı şöyle açıklıyor: **"Siz Allah'ın sonsuz nimetlerini düşünün,**

Zat'ının kühünü (aslını) düşünmeyin. Çünkü siz, uluhiyet sırlarını anlayamaz; ilahi büyüklüğü takdir edemez ve kavrayamazsınız." Bilme arzusu türlü türlü aşamalardan, katmanlardan geçerek ömür küpünü doldurur da işte bu hattı aşamaz. İnsanoğlu Allah'ın zatını hakkıyla bilemeyeceğini anlayınca imanı pekişir. Çünkü Hakk'ın zatını ihata edemese de O (c.c.)'nin varlıkla münasebetini simgeleyen ilahi isim ve sıfatları hakikatin misli olarak yaşamda tezahür etmektedir. Yani varlığının yüceliğine ve ilminin sınırsızlığına işaret eden deliller yakın derecesinde bilindiği için zatını belli bir kavram etrafında tarif edememek sorun teşkil etmez.

Mevlana: **"Şu bir damlacık gönle öyle bir inci düştü ki, Allah o inciyi denizlere de göklere de vermedi"** derken insandaki rasyonel düşüncenin ötesinde ışıldayan ilahi hakikat görüşüne dikkat çeker. Gönle inci düşünce suyun yüzeyindeki çerçöp akıp gider. Güzel ve düzgünce okuyuş eşyayı ve hadisi ilahi ilmin eseri olarak görmeyi sağlar. Bakıştan eğretiye söküp atar. Görünür âlemdeki varoluşun ötesinde tebellür eden gerçekliği temaşa etmeye imkan verir. Temaşa, yani aklın vasıl olduğu son hatta gelince hayretle seyretmektir. Nutkun tutulması, kelimelerin kifayetsiz kalması, sineyi doldurup ruhu dalgalandıran hakikate hayranlıkla bakmaktır. Şüphesiz okumanın, arayışın ve olgunluğun son raddesinde temaşa edebilmek yeryüzünde emaneti hakkıyla taşımakla doğrudan ilişkilidir. Hz.Peygamber gün yüzünde Allah'a, insanlığa ve eşyaya karşı sorumluluğunu yerine getirerek zamanın ağırlığını üzerinde hissediyor, geceleyin yoğun ibadet içinde rabbiyle bağlarını tazeleyerek bu ağırlıktan arınmaya gayret ediyordu. Anlıyoruz ki tertil ile okuyabilmek için yolda olmak lazım. Yolu sabırla yürümek, engelleri aşmak, zahmeti çekmek, varlıkla bilfiil hemhal olmak lazım ki İslam'ın yüksek ahlakına, bilincine ve hikmetine erişebilelim.

Kaynakça

- I. Esed, Muhammed, Kur'an Mesajı, çev.Cahit Koytak ve Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret Yayınları, 2002.
- II. el-Isfahani, Rağıb, Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, çev.Abdulbaki Güneş ve Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- III. İbn Hişam, Siret-i İbn Hişam, çev.Hasan Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.
- IV. Türker, Ömer, İslam Filozoflarında Varlık Tasavvuru ve Dini Düşünce Geleneğine Etkisi, Kur'an'ı Anlamanın Fikri Arka Planı Varlık Bilgi İnsan, ed. Yusuf Şevki Yavuz, İstanbul: Kuramer Yayınları 2017.

ÇOĞUL YALNIZLIKLAR

Mehmet Şirin AYDEMİR

Nedamet dolu mahzeni kalbimin
bitimsiz bir yangındır şimdi dilimin kıyılarını kavurur
o günahkar sözcükler

kırdım eylemsizlik kararını yazan kalemi bu ömrü hazanda
varsın azdan az gitsin
çoğul yalnızlıklarımın çok

sen ki menfur müfreze
söz kurşununa dizmişliğin
hiç bozmadığın ezberdi
kanıksadığım kanmalarım
aşkına artık rest çekti

kırdım saklı sırlar sandığını
pürmelal hallerim ele ayandır
gönlüm bu biteviye sevdadan el çekti sana açık beyandır

SOKAKLAR BOMBOŞTU (Öykü)

Nursel ÖZGÜLER

12 Eylül 1980 Yusufeli

Annem abimi zar zor yataktan kaldırıp ekmek almaya çarşıya göndermişti. Söylene söylene bisikletine atlayıp ekmek almaya giden abim beş dakika sonra eli boş ve şaşkın bir halde geri geldi:

“Samet hani oğlum ekmek?”

“Sokağa çıkma yasağı varmış anne, askerler yolu kesmiş gidemedim çarşıya.”

“Niye ki?”

“Bilmiyorum, ihtilal mi yapılmış neymiş.”

Bu sözleri duyan annemin suratı bir anda allak bullak olmuş, yüzünün rengi atmıştı. Abim ve ben ne olduğunu anlayamamış, pek de ilgilenmemiştik. Sabahtan beri radyoda aralıksız çalan marşlar ve Hasan Mutlucan'ın tok sesiyle söylediği “Yine de şahlanıyor aman kolbaşının kıratı” türküsü nedense o ana kadar dikkatimizi çekmemişti. Yarıda kesilen marşın arasında sert bir ses tonu ile bir şeyler okuyan adama kulak kesildik hep beraber.

“Aziz yurttaşlarım, bir defa daha belirtiyorum ki Silahlı Kuvvetler aziz Türk Milleti'nin hakkı olan refah ve mutluluğu, vatan ve milletin bütünlüğü...” diye başlayan konuşmanın sonunda, ordunun yönetime el koyduğunu anlayabilmiştik. İhtilalin ne anlama geldiğini bilmediğimiz için durumun ciddiyetini de kavrayamamıştık. Bizim için değişen tek şey o gün sokağa çıkamayacağımız gerçeğiydi. Ben ve annem için zaten sorun değildi ama abim ufaktan mızıldanmaya başlamıştı bile. Bütün gün evde tıklıp kalmak hiç ona göre değildi. Kimbilir bugün için arkadaşlarıyla ne planlar yapmıştı. Evin arkasında, çatıya çıkan tahta merdivenin basamağında oturmuş, planlarının alt üst olma-

sına hayıflanırken yolda bir jandarma minibüsü, bir de askeri jip durdu. Jipin içinden beş altı asker çıktı. Daha biz ne olduğunu anlayana kadar, paldır küldür yanımıza inmişlerdi bile. Başlarındaki komutan olduğu anlaşılan çatık kaşlı asker bağırarak “Ahmet Halıcı'nın evi burasımı?” diye sordu. Abimin titrek ve çekingen evet cevabıyla askerler hareketlendi, evin kapısına doğru koşmaya başladılar. Ne olduğunu anlamaya çalışan abim ve ben de arkalarından gittik. Eşikte olan bitenden habersiz dikilen annemi sert bir şekilde yana itip aynı hızla, hep birlikte eve daldılar. Başlarındaki çatık kaşlı komutan sürekli bağıırıyor, askerlere her yeri didik didik arayın diye emirler yağdırıyordu. Zavallı anacığımın beti benzi attı, kısık ve ürkek bir sesle:

“Arayın oğul, bizde silah olmaz!” diyebildi. Evin her bir yanına postallarıyla basıp sandık, dolap, yatak, çamaşır selesi ne varsa alt üst eden erlerden biri anneme acımış olacak ki komutanın duymayacağı bir şekilde:

“Teyze biz silah aramıyoruz.” dedi. Beş dakikada bütün evi arayıp her bir eşyayı hallaç pamuğu gibi atan askerler:

“Komutanım evde kimse yok” dediler. Öfkeden deliye dönmüş bir şekilde oraya buraya seğirten komutan bir anda annemin yakasına yapıştı:

“Kocan nerede kadın?”

“Burada değil, Erzurum'da!”

Korkudan şaşkınlıktan donup kalmıştık. “Yalan söyleme kadın, kocan nerde söyle”

Öfkeden delirmiş gibiydi. Annemi yakasından kavramış sarsıyor sürekli bağıırarak aynı şeyi soruyordu:

“Eğer kocanı saklıyorsan çok kötü olur, söyle çabuk kocanı nerede?”

Takati kalmayan zavallı annem ağlamaya başlamıştı, çaresizce komutanı babamın Erzurum’da olduğuna inandırmaya çalışıyordu. İstedığı cevabı alamayınca öfkeden iyice deliye dönen komutan annemi bırakıp bu sefer de benim üzerine yürüdü.

“Çabuk bana babanın fotoğraflarını ver!”

Korkudan elim ayağım titreye titreye dolaptan albümleri çıkardım. Bıçakçının bıçağı olmamış misali, işi fotoğrafçılık olan babamın onca albüm arasında epey bir aramadan sonra bir tek vesikalık fotoğrafını bulup titreyen ellerimle uzattım. Hırsla fotoğrafı elimden alıp bir köşeye fırlattı ve:

“Bu olmaz arkadaşlarıyla olan fotoğrafını bul” diye haykırdı.

Gözlerime dolan yaşlar, değil fotoğrafları, etrafımı bile görmemi engelliyordu. Ne gözümde fer ne kolumda can kalmıştı. Benim yapamayacağıma kanaat getirmiş olacak ki elimdeki albümü hırsla çekip beni yana ittirdi ve albümün içinden birkaç tane fotoğrafı sökercesine kaldırıp aldı. Elindeki fotoğraflardan birini bana gösterip ağzından tükürükler saçarak:

“Bunlar babanın arkadaşları mı?” diye kükredi tekrar.

“Onlar benim öğretmenlerim.” diyebilirdim ağlayarak.

“Olsun bu da yarar işimize.” dedi ve birkaç fotoğrafı aldığı gibi kapıya yöneldi. Kapının eşliğinde bekleyen abimin koluna yapıştı.

“Alın bunu!” diye emretti askerlere. Askerler abimi çekiştire çekiştire yoldaki minibüsün yanına çıkardılar. Ne benim ne annemin feryatları komutanı zerre kadar etkiliyordu. Yoldan bize bakarak bir kez daha o çirkin sesiyle naralar attı pervasızca:

“Bana bak kadın, akşama kadar kocanı teslim ettin ettin, etmediysen oğlunu yok bil!”

Annemin ve benim feryatlarımız eşliğinde abimi ite kaka minibüse tıktılar. Giden minibüsün ardından, bir süre oracıkta çaresizce ağladık.

Az önce biz ne yaşamıştık, olanlara anlam veremiyorduk. Olabilir miydi böyle bir şey? Bu gelenler bizim askerimiz olabilir miydi? Kurtuluş Harbinde, Çanakkale’de yaralı düşman askerini sırtında taşıyıp eliyle su içiren Mehmetçik olabilir miydi bunlar? Çarşı izinlerinde gelip annemin bostanına dalan, yakalanınca da annemin tatlı dili ve şefkatiyle muamele gören askerimiz, suçsuz günahsız, hiçbir şeyden haberi olmayan, daha on altı yaşındaki abime kötü bir şey yaparmıydı? Olabilir miydi böyle bir şey? Evimize pervasızca, postallarıyla girip anacığının yakasına yapışan bizim askerimiz miydi gerçekten? Yıllarca askerlerden nefret etmeme sebep olan, yatak odalarımıza kadar girip bütün mahremimizi ortaya saçan, gözlerinden nefret saçan o komutan bizden olabilir miydi? Şimdi ne yapacak, kimi kime şikâyet edecek, kimden yardım isteyecektik?

Korkudan, şaşkınlıktan ne yapacağımızı, kime gideceğimizi bilmez bir halde bir süre feryat ettikten sonra, tek sığınağımız Mehmet dayımlara koşup olan biteni anlattık. Mehmet dayım yaşı ve tecrübesi gereği ihtilalin ne büyük bir felaket olduğunu biliyordu elbet. Endişesi ve korkusu yüzünden okunuyordu. Bir yandan soğukkanlılığını muhafaza etmeye, bir yandan da bizi sakinleştirmeye çalışıyordu. Postacı olduğu için telefonla belki bilgi alırım umuduyla postane santralini aradı ama maalesef hiçkimseye bilgi vermiyorlardı. Mehmet dayı akşama doğru, abime yemek götürme bahanesiyle çarşıya gitti. Asıl amacı ne olup bittiği hakkında bilgi edinmekti. Geri döndüğünde yüzündeki endişe yerini korkuya bırakmıştı. İlçede birçok kişiyi toplayıp karakola götürmüşlerdi ve bu kişilerin akıbetleri meçhuldü. Mehmet dayı gece geç saatte, postane santralindeki arkadaşını arayıp rica minnet, gizlice Erzurum’a telefon bağlatıp babama olan biteni anlattı. Ba-

bama Yusufeli'ne gelmemesini, direk Artvin'e gidip orada teslim olmasını söyledi. Babam da dayıya hak verdi ve o gecenin sabahında otobüsle Erzurum'dan Artvin'e geçip teslim oldu. Biz biliyorduk ki babamın da abim gibi işlediği bir suçtu. Babamın suçu MHP ilçe başkanını, abiminki ise onun oğlu olmaktı. Yusufeli'nde büyük anarşik olayların çıkmamasının sebebi babamın sağduyusuydu. Kanı deli akan gençleri yatıştırmak için saatlerce dil döktüğüne defalarca şahit olmuşum. Yusufeli'ndeki gençlerin her birini kendi kardeşi gibi severdi. Kalacak yeri olmayanları günlerce dükkânda yatırır, yiyecek yemeği olmayanların karnını doyururdu. İnsan seçmeden herkese yardım ederdi. Ne dostuna, ne hasmına zerre zararı dokunan biriydi. Gururlu onurlu bir dava adamı, imanlı bir Müslümandı.

Babamın da teslim oluşu dünyamızı karartmış, tutunacak dalımız kalmamıştı. Annemin ağlamaktan sesi kısılmış, gözünün yaşı kurumuştur. Zaman geçmiyor, hiçbir yerden haber gelmiyordu. Mehmet dayıların evde, öylece kaç saat bekledik hatırlamıyorum. Öğle geçkinydi, aniden abim çıkageldi. Yüzü kül rengiydi, dudakları mosmor. Gözleri boşluğa bakıyordu. Yalınayaktı ve çelimsiz bacakları, kolları sıtmaya tutulmuşçasına titriyordu. Ağlayan anneme sarılmaya bile mecali yoktu. Konuşmuyor, gülmüyor, ağlamıyordu; sadece titriyordu. Abimin durumunu gören Gülizar yengem onu kaptığı gibi içeriye götürüp yatırdı, üzerine birkaç kat yorgan ve battaniye örttü. Hemen gidip banyo kazanını yakıtı ve abimi banyoya soktu. Annemi bile içeriye almadı. Uzun bir müddet banyodan çıkmadılar. Dışarıya çıktıklarında abimin rengi biraz düzelmişti ama Gülizar yengemin gözleri ağlamaktan şişmişti. Abimi tekrar yatağa yatırdılar, saatlerce uyudu. Günlerce konuşmamasına, zaman zaman öksürük nöbetleri geçirmesine, boş bakışlarına o zamanlar anlam verememiştim. Onu bu kadar etkileyecek ne olmuş olabilirdi? Cevabını duymaktan korktuğum bu soruyu ona sormaya yıllarca cesaret edemedim. Galiba duyacaklarıma dayanamamaktan korkuyordum. Korkmakta ne kadar haklı olduğumu kırk

yıl sonra anladım.

20 Mart 2021 Yalova

“Abi ben 12 Eylülde olanları yazmak istiyorum, sen ne dersin?”

“...”

“Bak eğer seni üzecekse yazmam.”

“...Ben çok düşündüm yazmayı ama cesaret edemedim, sen yaz bacım.”

“Ama yaşananları yazabilmem için senin yaşadıklarını da bilmem lazım.”

“...”

“Tamam, boş ver vazgeçtim.”

“...Ben sana yaşadıklarımı yazarım... ama çok ağlayacaksın!”

“Bak seni üzeceğinin farkındayım vazgeçelim.”

“Hayır, ben unuttum bile; küllendi gitti, yazabilirsin.”

Küllenmek! Küllenmek demek kor alevi külle örtmek demektir. Küle üfleyince alttaki kızıl kor ortaya çıkar ve dokunduğu yeri kavurur. Biliyorum ki yüreğimizdeki korun külünü üfleyince yangın yeniden harlanacak. Ama belki de bu alev zamanla unutup karanlık bir köşeye ittiğimiz değerlerimize ışık tutacak. Belki de bizi silkeleyip özümüze dönmemize vesile olacak.

Yaşananların devamı çok daha acı. Bundan sonrasını size, darbenin acımasızlığını bizzat yaşayan abim Samet HALICI'nın ağzından aktaracağım.

12 Eylül 1980 Yusufeli

“Aziz yurttaşlarım, bir defa daha belirtiyorum ki Silahlı Kuvvetler aziz Türk Milleti'nin hakkı olan refah ve mutluluğu, vatan ve millet bütünlüğü ve gittikçe etkisi azaltılmaya çalışılan Atatürk ilkelerine yeniden güç ve işlerlik kazandırmak, kendi kendini kontrol edemeyen demokrasiyi sağlam temeller üzerine oturtmak, kaybolan devlet otoritesini yeniden tesis etmek için yönetime el koymak zorunda kalmıştır.” dedi radyodaki karanlık ses ve kapımıza bir jandarma minibüsü dayandı. Ayaklarımdaki naylon

terliklerimi bile değiştirmeme fırsat vermeden tıktılar o minibüsün içine. İçeride benden önce tıkılmış, “sağdan soldan” topladıkları birkaç kişi daha vardı. Birkaç kişiyi de benden sonra tıktılar. Sıkış tepiş götürdüler jandarma karakolundaki nezarethane. Nezarethane minibüsten biraz daha büyüktü ama en az iki minibüs adam vardı içeride. İki minibüs adam, iki kelime etmeden öylece duruyordu. Arada bir kapı açılıyor ya iki üç kişi daha tıkiştırılıyordu içeriye ya da iki üç kişi “sorguya” götürölmek üzere yaka paça dışarıya çıkarılıyordu. Günlerden Cuma idi. Ezan okundu. Müezzin “Herkes namazını evinde kıl-sın!” dedi, karakolun yanındaki camiinin minaresindeki hoparlörden. Kapının bir açılışında da beni sorguya götürdüler. Zayıf, çelimsiz, ince uzun boylu, dişleri kararmış bazıları dökölmüş, çirkin suratlı bir er arkamdan dipçikle iteleyerek soktu beni sorgu odasına. Ad soyad faslından sonra, kolunda rütbeleri olan bir başka rütbeliye: “Ahmet Halıcı’nın oğlu” dedi. Babam MHP ilçe başkanıydı ve tesadüfen o günlerde Erzurum’daydı.

“Nerede lan baban?”

“Erzurum’da.”

“O gelene kadar bizimle kalacaksın!”

Olanlara anlam vermeye çalışırken karanlık, havasız ve pis kokulu nezarethanede buldum tekrar kendimi. Su verdiler, tuvalete gitmemize müsaade ettiler. Kuru ekmek geldi, içerdekilerin yakınları yiyecek gönderdi. Kimsenin yiyecek hali yoktu; kiminin dayaktan, kiminin korkudan. On altı yaşındaydım ve o güne kadar öğretmenlerim hariç hiçkimse bana vurmamıştı. Babamdan dahi tokat yememiştim. Tuvalete çıktım, dönerken o çirkin jandarma eri beni küçük bir odaya aldı. Önce insan onuruna yakışmayacak hakaret ve küfürlerle başladı, sonra tahta copla kaba etlerime ve baldırlarıma defalarca olanca kuvvetiyle vurdu. Bağırmadım. Yiğitlikten falan değil, sesim çıkmadı. Korkmuřtum. Çünkü hem vuruyor hem de ne kadar kutsalım varsa onlara küfürler ediyor, tehditler savuruyordu. Nihayet kapı açıldı, başka bir er geldi beni alıp nezarete götürdü. Evden yiyecek bir şeyler

göndermişlerdi ama yemedim. Gece oldu. Gece yarısından sonra beni aldılar. Sadece beni... Kelepçe taktılar ve iki jandarma eri beni hükümet konağına götürdü. Jandarma komutanının odasına soktular. Komutan ve ilçe zevatından birkaç kişi vardı içeride.

“Sizin dükkânı aradık, tabanca şarjörü bulundu, tabanca nerede?” diye bağırdı komutan.

“Ruhsatlı silahı var babamın.”

“Onu biliyoruz lan! Bu başka, nerede bu tabanca, nereye sakladınız?”

“Başka silah bilmiyorum ben.”

“Yıkın şunu!” diye höykürdü. O anda dizlerimin arkasına inen cop darbesi, ellerim kelepçeli olduğu halde diz çöktürdü bana. Biri botu ile kafama bastı. Komutan tekrar bağırdı:

“Nerede lan bu silah?”

Sesim çıkmadı, zaten çıksa da söyleyecek bir şeyim yoktu. Biri kafama basarken diğeri küfretmeye devam etti.

“Bilmiyorum hiçbir şey.”

“Atın bunu tuvalete, sabaha kadar ıslatın!”

O iki er beni odadan çıkardı ve sürükleyerek o kattaki tuvalete götürdüler. Kelepçeyi çıkardılar.

“Soyun!”

“Neden?”

“Soyun lan!”

Sıcak eylöl günü üzerimde üç parça giysi vardı zaten. Tişörtümü ve pantolonumu çıkardım. Sadece çamaşırimla kalmıştım.

“Onu da...”

“Hayır!”

“Çıkar lan!”

Aynı anda iki şiddetli cop darbesi geldi arkamdan. Yine yerdeydim. Kalktım. Köşeye yürüdüm. Çamaşırimı çıkardım ve çöktüm.

“Yat!”

Beton zemini göstererek:

“Yat!” diye bağırdı bir daha. Boylu boyunca uzandım. Hakaret, küfür ve tehditlerle birkaç dakika geçti. Bütün direncim yıkılmış, çökmüş durumdaydım. Ağlıyor ama konuşamıyordum.

Biraz sonra asıl işkence başladı. Musluklardan yangın kovalarına doldurulan

sular üzerime boca ediliyordu. İlk birkaç kova beni kendime getirmişti. Rahatlar gibi olmuş-
tum. Ama sonrakiler çıplak bedenimde tarif edi-
lemez bir acıya sebep oluyordu. Askerlerden biri
getirdiği suyu üzerime değil de yan tarafa dökü-
yordu. Laf olsun diye arada babamın nerede ol-
duğunu, bulunan şarjörün silahını nereye sak-
ladığımızı soruyorlardı. Ama belli ki asıl amaç
onurumu ayaklar altına alıp gururumu kırmaktı.
Sabaha kadar çıplak, zayıf ve titreyen vücudumla dalga geçtiler. Bir ara başıma bıraktıkları
asker bir bardak çay getirdi. Benimle konuşma-
dı ama yüzüme bakamayışından ve mahcubiyeti-
nden akşam suyu üzerime değil de yere döken
er olduğunu anladım. Sabaha doğru giyinmemi
söyleyip beni tekrar nezarete getirdiler. Öğlene
doğru tekrar kelepçeleyip birkaç kişi ile birlikte
karakolun önüne çıkardılar. Yarım saat boyun-
ca orada ayakta beklettiler. Gelen geçen acıyarak
bize baktı. Askerler “Bunlar Artvin’e gidecek!” di-
yerek birbirlerine bizi gösteriyordu. Ama bir süre
sonra kelepçelerimizi açtılar ve:

“Hadi gidin serbestsiniz!” dediler.

Terliklerim kaybolmuştu. Yalınayak ve ağrıyan
bacaklarımı zor çekerek hastane mahallesindeki
evimize döndüm. Tıpkı beynimin içi gibi sokak-
lar bomboştuydu!

9 Ekim 1980 Yusufeli

Evde bir bayram havası vardı. Nihayet baba-
mın yirmi sekiz gün süren tutukluluk hali sona
ermişti. Kendisine isnat edilmek istenen tüm
suçlardan beraat etmişti. Eve döneceği haberi-
ni alınca hepimiz sevince boğulmuştuk. Gördü-
ğü işkencelerin etkisinden çıkamayan abimin
morali düzelmişti. Annemin yüzü gülüyordu.
Artvin’den babamı getiren otobüsü hep birlikte
yolda karşıladık. Babam otobüsten indiğinde ta-
nımakta zorlandık. Saçları kısacık kesilmişti. He-
pimize uzun uzun sarıldı. O gün bize Artvin’de
işkence görmediklerini, rahatlarının yerinde ol-
duğunu anlattı büyük bir neşeyle. Ama bakışla-
rındaki hüznü söylediklerini onaylamıyordu!

BİZE GELSİN

Cihat BARIŞ

Açgözlüler öte dursun
Gönlü toklar bize gelsin
Kem sözlüler öte dursun
Sohbet hoşlar bize gelsin

Süleyman dilini bilen
Hikmet hırkasını ören
Has bahçede güller deren
Bahçıvanlar bize gelsin

Ağzı dualı bay, bayan
Vaktini beşe ayıran
Azim ile çabalayan
Gayretkeşler bize gelsin

Sırların sırrına vakıf
Ayırmayan sınıf sınıf
İnsanlığı makbul vasıf
Belleyenler bize gelsin

Kaçan kibir yangınından
Kuşanıp toprak huyundan
Tevazu, hürmet yolundan
Yürüyenler bize gelsin

SEVGİ DİLİ

Mehmet MEMDOĞLU

Sevgi, her insan için bir ihtiyaç olup eksikliği; maddi ve manevi olumsuz sonuçlar doğuran bir duygudur ve ruhun temel ihtiyacı olarak kabul edilmektedir.

Yaşadığımız çağda israf ettiğimiz değerlerden biridir “sevgi”. Popüler kültürün dayattığı tüketim ve dünyevileşme hırısı, gerçek sevgiye engel olmakta. İsmet Emre bir yazısında: “Gecikmiş sevgi bir gün, bir yerde, bir yerinde insanın mutlaka yara açar. O yara bazen kederli bir hatırlama, bazen geri dönüşsüz müzmin bir hastalık, bazen de artık ertelenmeye güç yetirilmeyen ölümün ta kendisi olur.” diyor. Hayat dengemizi sevgi kültürü üzerine inşa etmek istiyorsak sevdiğimiz insanlara sevgimizi açık bir dille ifade etmeliyiz.

- Kendimizi ne kadar seviyoruz? (Kastımız, bencillik ya da narsizim değildir.)

Kimi ne kadar ne zaman seveceğimizi bilemez olduk. Hak edeni hak ettiği kadar sevebilirsek o zaman “sevgi” gerçek değerini bulur. Sevgi, kişinin karakterinde filizlenir; hayatına tatbikte can bulur, güzel ahlakıyla taçlanır.

- Aile fertlerimizi ne kadar seviyoruz?

Aile içerisinde en çok eşler birbirlerini sevmeli. Erkeğin kadını sevmesi ve bunu davranış ve sözleriyle eşine hissettirmesinin semeresi, sevgiye doymuş mutlu bir anne ve bu mutlu annenin şekillendirdiği/şekil verdiği çocuklardır. Çocuklar, anne ve baba ilişkilerinde görüp, hissedip, tecrübe ettikleri sevgiyi kendileri için de ölçü alacaklardır. Ebeveynlerin çocuklarını sevgiyle büyütmesi, yağmurun susuz toprağa can verip şifa olduğu gibi çocukların kalbine huzur verecek şifa olur.

- Sevdiklerimiz bizim için ne/neler ifade ediyor?

Sevdiklerimiz dünya için huzur ve mutluluk, ahiretimiz için saadet sebebi olmalı. Sevmek ve sevilmek için yaratılmış olan insan, sadece yakınlarına değil, her insana sevgi ve tebessümle muamele etmeli.

- Bizim için sevgili kim ya da kimlerdir?

Sevgili, sevilendir. Bu demektir ki seven için aile bireylerinin tamamı sevgilidir. Diyebiliriz ki sevgili annedir, babadır, eştir, evlattır, kardeşir; dosttur, arkadaşır...

Her insan ayrı bir dünyadır. Sevgi dışında hiçbir güç insanın kalbini fethedemez, her türlü değişim ancak ve ancak sevginin mührü ile gerçekleşebilir. İnsanı keşfetmenin en tesirli yolu, muhababının kalbine sevgi ilacıyla yapılan dokunuştur. Sevgi tohumlarının aydınlatamadığı bir dünya, sunî aydınlatma cihazlarıyla aydınlatılsa da hakikatte karanlıktır.

Özcesi, sevgi şifadır; insanı güzelleştirir. Sevgi için zaman ve mekân mefhumu yoktur ve sevginin dokunup da yeşertemediği ruh yoktur.

Sevgi israfı, kalbi yorar; evet. Buna rağmen, toplum olarak, temeli sevgi, duvarı merhamet, direği hakkaniyet, çatısı adalet olan bir medeniyet inşa etmemiz elzemdir.

Sevgiyle...

TERENNÜM

Selim ERDOĞAN

..
Sabahın beşi gibiyim
El yordamıyla yürürüm
Bir sahra kuşu gibiyim
Ufukta serap görürüm

...
Sibirya kışı gibiyim
Bakışlarında donarım
Gecenin düşü gibiyim
Gün ağarır ben solarım

...
Baharın başı gibiyim
Ardım sıra buzdan dağlar
Değirmen taşı gibiyim
Zihnimde un ufak çağlar

...
Ekmeğin aşısı gibiyim
El emeği gözler nuru
Dünya telaşı gibiyim
Selden ıslak çölden kuru

...

'İYİLİK İNSANA YAKIŞIR' KİTABI AKABİNDE GÖNLE DÜŞENLER Mustafa IŞIK

"İyilik İnsana Yakışır" Yazar Atilla Güney'in 2022 yılında Liman Yayınevi aracılığıyla yayın hayatına merhaba diyen kitabıdır.

Tamamen **yaşanmış gerçek hayat hikâyelerinden** müteşekkil yirmi bir hikâyeden müteşekkil o güzel kitap ismiyle müsemma olup okuruna iyiliğe giden yolda insanca duruşun realitesinin aynasını yansıtıyor. Yazarın deyimiyle iyiliğin, insanlığın varoluş sebeplerinden olduğunu bize yeniden hatırlatıyor. Yaşam, bireyin davranışıyla orantılı olarak zorluklara rağmen iyiliği hayatın mihengine alması gerektiğini yaşanmış hikâyelerin temsiliyetinde somutlaştırarak bize yeniden hatırlatıyor.

Ömrün çocukluk kısmı, bir yazarın arka bahçesidir şüphesiz, hiçbir zaman tüketemediği hazinesidir. Güçlü ve sağlam bir muhayyile ile kaleme alınmış **"İyilik İnsana Yakışır"** adlı yaşanmış öykülenmelerle yazarımız Atilla Güney, bizi çocukluğuna (çocukluğumuza), geçmişine, gelenek ve görenek deryasına yolculuğa çıkarıyor. Hazinesinden istifade etmeye bize ikramda bulunuyor. Vicdanın en pak ayna olduğunu ve yapılan iyiliklerin o aynada parlayarak her zaman kişiye yol gösterdiğini bize yaşanmış örneklerle ispatlıyor. İyi bir insan olabilmenin gereklilik ve gerçekliğini örnekleriyle bize sunuyor.

Büyükşehrin hengâmesinden Anadolu'nun bağrına başlayan ömür yolculuğunda yazarımız; yaşadıklarını, şahit olduklarını, duygularını, feryadını, suskunluğunu kalemle yoldaş kılıyor. İyilik hikâyeleriyle tezyin edilmiş bu güzel kitabın sayfaları arasında çıkılan bu yolculukta her an, her anı ve her zamanda heybedeki iyiliklere başvurarak bazen bizi gülümsetiyor, bazen hüzne gark ediyor. Ama en çok da yaşanmışlıklarla, iyilik örnekleriyle vicdanlarımızı yeni-

den imtihana kaldırıyor. Yazarımıza göre iyilik, sessiz çığlıklarımızın bir feneri olup yolumuzu her zaman aydınlatmalıdır.

Kendisi de bir kültür derneğinin başında olan ve iyilik hareketine öncülük eden yazarımızın her satırında gerçeğin etkileyciliği ve samimiyetini görmek mümkündür. Atilla Güney Bey; samimi ve etkili bir anlatımla genel olarak duygu dünyasına, hislerine ayna tuttuğu gibi çevresinden, şahit olduklarından, duyduklarından... olan bitenden de habersiz kalmadan geniş bir perspektifle büyükşehri, yolculuğu, köyünü, ailesini ve genelde de bütün bir Anadolu coğrafyasını bir film şeridi gibi gözümüzün önünden geçiriyor yeniden. Bu yolculukta bizi de yol arkadaşı seçtiği için yazarımıza teşekkür ediyoruz. **"İyilik İnsana Yakışır"** kitabın ikinci baskısına yol açıklığı diliyoruz. Yazarımızın güzel temennisiyle yazımızı bitiriyoruz: Umarım hayatınızdaki iyilikler unutmadığımız bir anı gibi, her zaman ve her mekânda hissiyatınızı yeşertsin.

KAR TANEM (CAN YOLDAŞIM) Ali AĞIR

17 Yıllık EŐim Hacer Hanım'a

YüreĐim bir kuŐ misali,
Sevginle ırpınır durur.
Zemheri ayında bile,
AŐkının nârı kavurur.

Kaderin avuçlarından,
Alnıma konan kar tanem.
Tebessümün umut olur,
Gülistana döner sînem.

Kabul olmuş içli duam,
Ömrüme düşen tek cemre.
Çölümdeki Issız vaham,
Bütün dertlerime çare.

Gözlerinde başlar her gün,
Gözlerinde biter gece.
BakıŐların abıhayat,
YaĐmur yağar ince ince.

Kaşlarında nice yıldız,
Mehtap, yüzünden bir parça,
GüzelliĐini çizmeye,
Âciz kalır her bir fırça.

Yaz mevsimimde karanfil,
Kış bahçemde kardelensin.
Günler geçer, zaman eskir,
Gönlümde solmaz desensin.

Hayallerim gök mavisi,
Sevinçten süzülür yaŐım.
Bu âlemde, sonsuzlukta,
Emanetim, can yoldaşım.

ANNE ÖZLEMİ (Öykü)

Toylı CÂNÂDOV(1)

Mahtumkulu bugün her zamankinden erken uyandı. Yaz sabahının serin havasından zevkle ciğerini doldurarak nefes aldı. Tam o sırada onun gözlerinin önünde sevgili annesinin nurani görüntüsü belirdi. O, şafağın alacakaranlığında her zamanki gibi kahvaltının hazırlığındaydı. Mahtumkulu alışkanlığına göre yüksek sesle selam vermek üzereydi, ama birdenbire annesinin hayatta olmadığını hatırladı. Yeniden baktı veli, annesinin görüntüsü havada eriyip gitmiş gibi oldu. Bu durum şair kalbinin ilhamını güçlü bir şekilde etkilemişti. O, duygusal gönlünün arzuladığı menzile, ilham coşkusunun kaynadığı yere yöneldi.

Mahtumkulu'nun bu hareketleri köy bekçisinin gözüne çarptı. Bugün köy bekçisi Çovdur Han'dı. Bu şairin en yakın arkadaşlarının biriydi. O, kendi kendine:

— “Şair şafağın alacakaranlığında nereye gidiyor ki? Dükkânına mı acaba? Hayır, dükkânına böyle erken gitmez. O hâlde nereye gidiyor ki?” diyerek birbirine denk gelmeyen birçok düşünceyi içten içe konuştu. Çovdur Han merak düşüncesinin peşine düşüp arkadaşının gittiği yöne doğru yürüdü.

Şair tan ağarmaya başladığında dağ çeşmesinin kenarına geldi. O burada bir ağacın dibinde, her zamanki oturduğu taşın üzerine yerleşti. Aklına gelen şiir satırlarını içine sığdıramayıp hoş bir sesle dışından tekrarladı:

*Söylemekte Mahtumkulu, bu destanı bağladım,
Ben ki miskin evladımın, dağa çıkıp ağladım,
Sual yurdunda şifâ diye, Yaradana çağladım,
Kimseyi koymadın fânide, herkesi yokladım,
Validem, Mekke Medine'm, mihribânım, nerdesin
(2)*

Çovdur, neredeyse her zaman Mahtumkulu'yla birlikteydi. Ama onun gönlünden kaynayıp çıkan ilhamının şiire dönüştüğüne ilk kez şahit oluyordu. O, bu harika ânı bozmaya kalkışacak değildi. Bu yüzden nefesini çok dikkatli ve sakin alıyordu. Arkadaşının, şair dostunun ilhamını ürkütemezdi.

“Söz ki ağzıma Hak salar!” diyen şair ise bu esnada coşup gelen ilham kaynağından şiir dizelerini çekip alıyordu. Hayret edilecek şey! O, böyle bir olayla daha önce hiç karşılaşmamıştı. Önceleri herhangi bir şiiri yazıp bitirmeden ikinci bir şiirin dizeleri aklına gelmezdi. Bu kez ilham başkaca coştı. Biraz önce söylediği şiirle aynı tarzda başka bir şiir gönül çeşmesinden pınar olup coşmaya başladı. Şu an bu şiirlerin başlıklarını seçmenin zamanı değildi. İnsanlar arasında söylendiği gibi “İlham bir kuştur.”. Yakalamaya yeti-şemezsen ele, daha doğrusu kalbine salmaya yeti-şemezsen onun uçup gitmesi çok muhtemeldi. Böyle anlar Mahtumkulu'da sık sık yaşanıyordu.

Mahtumkulu sabahın erken vakti anne özleminden ötürü yüreğinde ortaya çıkan acıyı ilham kuşuyla paylaşırken aklına gelen düşüncelerini içine sığdıramayıp:

*Dinlemez arzım O Hakk, bende, dostum çare yok,
Eridi canım, ciğerim, bak, sen, tende yara yok,
Verdin insana azabı, hangi felekte pare yok,
Der Firaki, ne densizlik, bu hicranda kara yok,
Gitti sabrım, takatim, mihribândan ayrılıp (3)*

şeklindeki şairane dizelerde ifade etti. Şair sözlerini tamamlar tamamlamaz Çovdur kendini tutamadı:

– Selamünaleyküm Mahtumkulu!
– Ve aleykümselam Çovdur. Sen burada ne yapıyorsun?

– Dostum ben de şafak vakti senin ne yaptığını merak ettim ve peşine takıldım.

– Çovdur, bunu sana nasıl anlatabilirim ki! Validemi kaybedeli yaklaşık bir yıl oldu. Onun nurlu görüntüsü benim gözlerimin önümde canlanınca kalbim çarpıyor. O an ne yapacağımı, nereye gideceğimi bilmiyorum. En sonunda da bu doğanın koynuna, hiç kimsenin olmadığı şu yere geliyorum.

– Allah size genişlik versin!

Çovdur, en yakın arkadaşını rahatlatmak için, konuyu başka yana çevirdi:

– Mahtumkulu, seher vakti dışarı çıkıp şiirini tenhada okuduğun şair kimdir? Kim ki o Firaki?

– Şiir kendimin. Tam şu an aklıma gelen düşünceler temelinde söyleyiverdim.

– İyi de şiirin sonunda Firaki dedin!

– Şaşıracak bir şey yok. Ben bu gün şairlerin lakap takma geleneğine göre kendime bir mahlas buldum sanırım. Ne dersin, anne hasreti, onun sıcak sevgisinden ayrı kalmanın acısı, bana “Firaki (Ayrılık)” sözünü mahlas olarak kullanmayı emrediyor. Eğer babam Âzâdî hoşnutsuz olup karşı çıkmazsa bugünden itibaren kendime “Firaki” mahlasını seçmem çok isabetli.

– Destekliyorum dostum. Ama şimdi biz sana Mahtumkulu mu demeliyiz yoksa Firaki mi?

Mahtumkulu, ilham dizelerinin bir ucunu ezberinde pekiştirdikten sonra rahatladı. O artık bu satırları şiire dönüştürebileceğinden tam emindi. Ayrıca Çovdur gibi kendine kıymet veren bir arkadaş olduğu için çok mutluydu. Böylece, bir süreliğine de olsa duygusal kalbinin sıkıntısı yatıştı. Mahtumkulu, Çovdur’un sorusuna gülümseyerek cevap verdi.

Şairin en yakın arkadaşı ise Mahtumkulu’nun gülümsemesine gülümseyerek karşılık verdi. Onlar beraber evlerine doğru yola koyuldu.

Mahtumkulu evlerine geldiğinde Garrı Molla da dışarıdaydı. O avlularındaki yaşlı dutun gölgesinde oturarak çay içiyordu ve eski kitaplardan birine bakıyordu. Şair babasının yanına giderek kendinin bugünkü durumunu anlattı. Dağ pınarının yanında dağ pınarı gibi coşan ilhamının ezberinde pekişerek şiire dönüşen şiirsel dizelerinden bir bent babasına da okuyuverdi:

*Ayrı düşün Kâbe’den, koydum Firaki adıma,
İl ulus, hazineden düşmez bir zerre yâdına,
Gördü eşkıya bugün el vurdu cevher zatıma,
Eridi dağların taşı, dayanmadı od’uma,
Validem, Mekke Medine’m, mihribânım, neredesin?
(4)*

Garrı molla ise bugün öz evladı olan öğrencisinin rahmetli annesinin hatırasını ebedileştirerek aldığı “Firaki” mahlasını onaylayıp ona hayır duasında bulundu. Devletmemmet Âzâdî şimdiye değin anasının hürmetine mahlas alan şairin halkına rastlamandı. O, “Wagzı- Âzâd” adlı eserinde anlattığı çocuğun anne ve babasına karşı görevini, öz şair oğlunun fazlasıyla yerine getirmesiyle büyük gurur duyuyordu.

1. Toylı CÂNÂDOV, *Avrasya yazarlar birliğinin Türk dünyasının genç yazarları için düzenlediği yüksek seviyede çevrimiçi Türkçe okulunun ve Avrasya yazarlar birliğinin 15. yıl hikâye atölyesinin Türkmenistanlı katılımcısı, türkmen genç yazarı.*

2. MAHTUMKULU, *Bütün Eserleri, 1. Cilt, ANKARA 2014, 56 – 57. sayfa.*

3. MAHTUMKULU, *Bütün Eserleri, 1. Cilt, ANKARA 2014, 60. sayfa.*

4. MAHTUMKULU, *Bütün Eserleri, 1. Cilt, ANKARA 2014, 58 – 59. sayfa.*

AĞACIN ÇOĞALAN RENGİ

Kâzım GÖK

eskiden inanırdım
çingili bakışlarının
aslı sağanak olan fidanları tutuşturduğuna

zanaatkâr bakışlarının
ormanı kalayladığına inanırdım
gümüş gibi parlardı
madeni bakır olan kara çamlar

gülüşünün
uyuyan kuşların zilini çaldığına inanırdım
uçma sevinci yurt olurdu gözlerime

gittiğini
en dürüst tanık
uğurlamadığım sırtın söyledi
sonsuzlukla sırdaş mısın yoksa

şimdi kara çamlar yeşili kuşanmış
taze kuşları uyumak için kışkırtıyor
bayat bir hüznün

AŞK-I EFLATÛNİ

Emine AYDEMİR KARATAŞ

Gözlerin gözlerimde kaldı, bırakıp giderken beni
Aşkını emanet, hasretini armağan ettin bîçare kalbime.
Emanete riayet öğretildi bize,
Saklarken ihtimamla,
Bir gün gelir de alırım dersin, avuçlarına bırakırım, itiraz etmeden
Ben, nedenleri niçinleri Kaf Dağı'na gömdüm, hayıflanmam.
Olmazların kederini eyvallahlarla sulayarak büyüttüm,
Of bile demedim, diyemem ki!
Ben, derdime muhabbetle bağlandım, çözemem, kırk kat düğümlü.
Urganın ucu boynumda,
Tek vuruşluk hamleye bağlı, beklerim darağacında,
Ha vurdu ha vuracak hevesiyle.
Urganın ucunda ümidim, hayallerim, senli dualarım asılı kaldı.
Boynumdan önce iç çektiğim ahlarım kırılır
Gözüm açık gidersem, gözlerini görecekler gözlerimde,
Son nefesin acısıyla süzülen tek damla gözyaşım,
Adını yazacak yanağıma.
Ölüm nedeni; Aşk-ı Eflâtuni kaydı düşülecek!
Onlar öldü derken, ben yeni doğmuş olacağım.
Ruhum azade, ruhum vuslata mutmain,
Fîraklar nihayete erer,
Kavuşma, ahir güne tehirli.

ÜMİDLƏR ÖLMÜR (Öykü)

Samir ABDULLAYƏV

Dan yeri təzəcə sökülürdü. Səmanın qaranlığı öz yerini Günəşə verib yavaş yavaş gizlənirdi. Yaz fəslə olduğundan havanın sakit olması kəndə xüsusə gözəllik verir, üstünə şəh qonmuş, yenicə çiçək açan otların ətri qəlb oxşayırdı. Hava tamam işıqlanmadığı üçün kənd əhli hələ də yatırdı. Nəsib və ailəsi də hələ yuxudan ayılmamışdılar.

Ailə dünən axşam böyük oğullarının, səkkiz yaşlı Fəridin ad gününü qeyd etmişdilər. Nəsiblə həyat yoldaşı Səlimənin, oğlu Fəriddən başqa dörd yaşlı Ayşən adında balaca bir qızları da vardı. Valideynlər dünən Fəridi təbrik edəndə balaca Ayşəni də unutmamışdı. Fərid üçün hədiyyə alınarkən bacısı Ayşən üçün də hədiyyə alınmışdı.

Axşam Fəridin adına süfrə açılmış, yemək yeyiləndən sonra çay dəstgahı qurulmuşdu. Balacalar valideynlərinin qucağında əyləşərək bir-birlərinin bəhsinə çoxlu şerlər, tapmacalar demişdilər. Yaşca böyük olan Fərid, bacısı Ayşəndən daha çox şer və tapmaca bilirdi. Ayşənin dediyi şerlər, tapmacalar tükənəndə o, uşaq həyəcanı ilə əsəbləşir, qardaşını bu “yarışmada” üstələmək istəyirdi. Qardaşına “yarış”da yeniləndə isə əsəbindən ağlayırdı. Bu zaman valideynləri onu bərk bərk bağrına basıb öpür, sakitləşdirməyə çalışırdılar. “Yarışma”dan sonra isə balacalar öz hədiyyələrini alıb yatmağa getmişdilər.

Gecədən xeyli keçmişdi. Səh açılmaq ərəfəsində idi. Sakitlikdi. Bir azdan kənd itləri səs səsə verib hürməkləri səhün sakitliyini pozdu. İtlər dayanmadan hürməsi xeyrli əlamət deyildi. Sanki kənddə təhlükəli bir şey olmuşdu. İtlərin fasiləsiz hürməsinə ailədə ilk olaraq Səlimə ayıldı. Dərin yuxuda olan həyat yoldaşını çağıraraq, onu oyatmağa çalışdı:

- Nəsib, ay Nəsib?

Nəsib gözlərini açmadan soruşdu:

- Həə, nə olub?

- “Ay Nəsib, eşidirsən, itlər niyə belə hürür?” deyərək Səlimə yarı həyəcanla soruşdu. Nəsib cavabın da:

“Yat ay qız, itin işi peşəsi hürməkdir də, yəqin yenə meşə tərəfdən çaqqal zad görüblər!” dedi və yenidən yatmağa çalışdı. Nəsib belə düşünməkdə haqlıydı. Kənd meşəyə yaxın olduğundan mal-qaranı ovlamaq üçün tez tez çaqqallar, canavarlar kəndə hücum edir, kənd itləri də belə hallarda səs səsə verib hürüşürdülər. ancaq Səlimə ilə Nəsibin qısa söhbətindən çox keçməmişdi ki, kəndin aşağı hissəsində dəhşətli bir gurultu qopdu. Hər ikisi də dəhşətli gurultudan diksinib yerlərində oturdular. Bir anlıq bu gurultunun kəndin hansı tərəfindən qopduğunu, bu gurultunun nəyə aid olduğunu düşünərkən ikinci belə bir səs onları ayağa qalxıb evin pəncərəsindən həyəətə baxmağa məcbur etdi.

Nəsibin evi kəndin yuxarı hissəsində yerləşdiyindən kəndin aşağı hissəsi açıq-aydın görünürdü. Evin iki mərtəbəli olması kəndin bir çox yerlərini görməyi daha da asanlaşdırırdı. Pəncərədən baxarkən iki böyük, qara tüstünün qalxdığını görəndə Nəsib və Səlimə, hələ də nə baş verdiyini anlamaqda çətinlik çəkirdilər. Səsin və meydana gələn qara tüstülərin hər hansısa bir partlayışa aid olduğu açıq-aşkar idi. Bu vaxt üçüncü partlayış daha yaxında, Nəsibin qonşusu Əbdüləziz kişinin həyəətində qopdu. Partlayışın yaratdığı güclü səs axınından Nəsibin evinin şüşələri çilik-çilik olub yerə səpələndi. Səlimənin qolundan tutub kənara çəkən Nəsib, uşaqlar

yatan otağa keçdi. Uşaqları və Səliməni götürüb arxa otaqlardan birinə yerləşdirdi. Səlimə özünü elə itirmişdi ki, nə edəcəyini bilmirdi. Hər şeyə nəzarət edən Nəsim onları arxa otağa yerləşdirib, uşaqlara analarının yanında yerdə oturmağı tapşırırdı. Nə baş verdiyini anlamaq üçün yenidən öz otağına, pəncərənin qarşısına gəldi və ehtiyatla pəncərədən ətrafa baxdı. Nəsimin gördükləri dəhşətli idi. Birbirinin ardınca gələn zirehli məşinlər ayrı-ayrı küçələrə burulurdu. Gözlərində nifrət, üzlərindən vəhşilik yağan saqqallı əsgərlər isə üç-üç, beş-beş həyətlərə soxulurdular. Nəsim nifrətlə və yalnız özünün eşidəcəyi tərzdə “ermənilər”, - deyə səsləndi. Pəncərədən çəkilib əyilərək yatdığı çarpayıya yaxınlaşdı. Əlini çarpayının altına saldı. Babasından qalma köhnə beş atılan tüfəngi götürüb yenidən pəncərəyə yaxınlaşdı.

Ürəyi bərk çırpınırdı. Həyəcan və qorxu onu bürümüşdü. Əslində, o, özü üçün qorxmurdu. Ailəsi üçün qorxurdu. Namusunun gözü qabağında tapdalanmasından qorxurdu, övladlarının canlarının ağrıyacağından qorxurdu. Nəsim bunları ağılından keçirərkən ehtiyatla pəncərədən boylanıb qonşu həyətlərdə baş verən hadisələri izlədi. İlahi, bu nə vəhşilikdir, camaat evlərindən zorla çıxarılır, böyükülər, uşaqlar yerindəcə güllələnirdi. “Aman” deyənə aman verilmirdi. Bəzi körpələr valideynləri qarşısında, bəzi valideynlər də övladları qarşısında bıçaqla doğranır, bəzən də diri-diri yandırılırdı. Bunları seyr etdikcə dəhşətə gələn Nəsim kövrəlirdi. İllərlə qonşuluq etdiyi, yaxşı tanıdığı, bəziləri ilə uşaqlıq illəri bir keçdiyi, hər gün olmasa da tez tez birbirinin həyətlərinə gedib çay süfrəsində əyləşdiyi, birbirinin kəlinə gələn qonşuları indi gözlərinin önündə vəhşicəsinə qətlə yetirilirdi. Ən dəhşətli də bu idi ki, Nəsim istəsə də onlara kömək edə bilmirdi.

Beşatılında olan üç güllədən başqa gülləsi yox idi. O, başa düşürdü ki, bir azdan növbə onun da ailəsinin çatacaq. Başa düşürdü ki, onun da ailəsinin də sonu çatıb. Bu fikirlər içərisində çırpınan Nəsim çıxış yolu tapa bilmirdi. Ailəsinin gözləri qarşısında bu cür vəhşiliklərlə qətlə yetirilməsi onu dəhşətə gətirirdi. Fik-

rindən keçirdi ki, həyat yoldaşını və övladlarını, sonda da özünü öldürsün.

Atılan güllələr artıq onun da evini hədəf seçirdi. Nəsim dərhal yerə yatdı. Nə edəcəyini bilməyən ailə başçısı onlar olan otağa keçmək istəsə də, atılan güllələr buna imkan vermirdi. Pəncərələrdən, qapılardan içəri daxil olub tavana, divarlara dəyən güllələr dəydiyi hər yeri dağıdırdı. Bir anlıq güllə yağışı ara verdi. Nəsim bu boşluqdan istifadə edib arxa otağa, ailəsinin yanına keçmək istərkən oğlu Fərid arxa otaqdan qaçıb atasına sığındı. Nəsim:

- “Bura niyə gəldin, ananla bacın salamatdırlar?” deyə həyəcanla uşağın soruşdu. Fərid isə titrək səslə:

- “Ata, bunlar kimdir, niyə belə eləyirlər?” deyib atasını daha bərkdən qucaqladı.

Ata nə cavab verəcəyini bilmirdi. Axı Fərid hələ uşaq idi. Ona elə cavab verməliydi ki, cavabı onu qane etsin. Əvvəlcə “erməni itləridir”, - demək istədi, amma “it” deməyə dili gəlmədi. Düşündü ki, itlər vəhşi olsa da ermənilərdən vəfalıdır. İtlər onlara çörək, su verdiyi insanlara sadıq qalırlar. Hətta çox vaxt sahiblərinin həyatını hansısa təhlükədən xilas etmək üçün özlərini təhlükəyə atmağı bacarırlar. Ona görə də “it” demədi. It kəlməsini ermənilərə çox gördü:

“Heç oğlum, bunlar acından quduzlaşmış çaqqallardır, qorxma, bizə heç nə edə bilməzlər!” dedi. Sonda “bizə heç nə edə bilməzlər” sözləri sadəcə ümid üçün, övladından qorxunu kənarlaşdırmaq üçün deyilən təsəlliverici sözlərdi. Nəsim yaxşı başa düşürdü ki, bu qədər vəhşilərin qarşısını tək başına almaq mümkünsüzdür, həm də içində üç gülləsi olduğunu bildiyi “qoşalülə” ilə.

Atalar övladlarının qəhrəmanıdır. Dünyadakı bütün uşaqlar atalarının heç kim tərəfindən məğlub edilməyəcəklərini zənn edir, bütün təhlükələrdə onları öz xilaskarları hesab edir və onlarla fəxr edib, qürurlanırlar. Heç bir ata övladının yanında məğlub olmaq istəməz. İstəməz ki, övladının güvəndiyi, qürur

duyduğu mənliliyi əzilsin, sınısın. İndi Nəsibi övladı qarşısında ən ağır imtahanlardan biri gözləyirdi.

O da ata idi. Təbii ki, övladını qorumaq, qorxulardan uzaq tutmaq onun vəzifəsi idi. Amma Nəsib nə edəcəyini, nə qərar verəcəyini bilmirdi. Uşaq isə atasını qucaqlayıb durmuşdu. Güvəndiyi, özünə arxa bildiyi atasının nəsə bir qəhrəmanlıq göstərəcəyini, onları bu vəhşiliklərdən xilas edəcəyini gözləyirdi. Düşünürdü, bəlkə də atası haradansa nağıllardan, əfsanələrdən eşitdiyi Simurq quşunu çağıracaq, o da gəlib onları qanadlarına alıb “çaqqalların caynaqları, iti dişləri” çatmayan yerlərə aparacaq. Təəssüflər olsun ki, bütün bunlar yalnız və yalnız xəyaldan başqa bir şey deyildi. Bu vəhşiləşmiş mənfurların qarşısında əliyalın atası necə qəhrəmanlıq göstərə bilərdi. Simurq quşu isə çox uzaqlarda, anasının gözəl günlərdə söylədiyi nağıllarda qalmışdı.

Nəsib artıq bayaq ağılından keçənləri indi həyata keçirmək qərarına gəlmişdi, ailəsini və özünü öldürmək. O, bunu acizlik kimi qəbul etmirdi, yalnız vəhşiliklə ailəsinin qətlə yetirilməsini istəmirdi. Elə bu an Fəridi özündən kənarlaşdırıb tufəngi onun sinəsinə tərəf tutdu. Tufəngi oğlunun sinəsinə tərəf tuşlayan ata gözlərini yumdu. Gözyaşları yanaqlarında üzəyaşığı süzülməyə başladı. Onda bu ağır səhnəyə baxmaq üçün güc yoxdu. Uşaq əllərini yanına salaraq, başını azacıq sağ tərəfə əyib məsum məsum atasına baxırdı. Sanki demək istəyirdi: “Ata, məni vurma, axı mən balacayam, mən bu kobud güllənin acısına, ağrısına dözə bilmərəm, axı sən razı olmazsan ki, mənim bir yerim ağrısın, sən istəməzsən ki, mən al-qana boyanım.” Nəsib isə göz yaşalrı içərisində Allaha yalvarırdı:

“Allahım, mənə güc ver, mənə güc ver ki, bu çətin işin öhdəsindən gələ bilim. İstəmirəm ailəmi gözlərim qarşısında incitsinlər, istəmirəm namusum tapdalansın, Allahım, məni əfv et! Mən öz ailəmin qatili oluram!”

Nəsib bunları dilinə gətirdikcə gözyaşları sel olub axırdı. O bu zamana qədər övladları üçün yaşamışdı. Onları göz bəbəyi

kimi, qorumuşdu. İndi isə övladlarının qatili olacaqdı. Başqa çarəsi yoxdu. Sakitcə əlini tətbiyə apardı. Fərid atasına baxır, onun nə üçün ağladığını düşünürdü. Qorxmaz, hamıdan güclü, arxasında dağ bildiyi atası nə üçün ağlayırdı? Tasının ağlamağı Fəridə çox təəccüblü gəlmişdi. O, atasından soruşdu:

- “Ata, niyə ağlayırsan, yoxsa qorxursan?”

Bu sözləri eşidən Nəsibin əlləri boşaldı, nə atəş açma bilmədi, nə də cavab verə bilmədi. Oğlunu qucaqladı, onu qucağına alıb Səlimə və qızı Ayşən olan otağa keçmək istədi. Bu zaman atılan mərmilərdən biri Səlimə ilə qızının gizləndiyi otağa düşdü. Partlayış o qədər güclü oldu ki, o biri otaqlarda olan əşyalar yerə səpələndilər. bir anda evi bürüyən tüstüdə, alovdan göz-gözü görməz oldu. Nəsib daha da özünü itirdi. Özünə gələn kimi qışqırmağa başladı:

- “Səlimə, Ayşənn!”

Səsinə səs verən olmadı. Artıq nə Səlimə vardı, nə də Ayşən. Mərminin düşdüyü otaqda Səlimə də, Ayşən də parka parça olmuşdular.

Nəsib Fəridi yerə qoyaraq tufəngi götürdü. Pəncərəyə yaxınlaşdı, silahı əlində hazır tutub həyəətə boylandı. Həyəətə ilk soxulan erməni dığasını nişan alıb yerindəcə güllələdi. Ev sahibinin əli silahlı olduğunu görəndə “çağırılmamış qonaqlar” pərən pərən olub ətrafa səpələndilər. Onların çaşqınlığından istifadə edən Nəsib silahı hazır vəziyyətə gətirərək nişan alıb ikinci gülləni də atdı. Bu dəfə sifətindən əsl vəhşilik yağan ikinci şərəfsiz yerə sərildi. Amma onlar çox, Nəsib təkdi.

Ev yenidən atəşə tutuldu. Nəsib tufəngini üçüncü və sonuncu dəfə hazır vəziyyətə gətirib pəncərənin həyətdən görünməyən tərəfinə söykəndi. Tufəngə baxa baxa sonuncu gülləsi haqqında düşünürdü. Nəsib son gülləsi ilə heç olmasa bir namərdi də öldürüb sonra ölmək istəyirdi. Həm də tək yox, oğluyla bərabər.

Düşünürdü ki, bir güllə də atsa, er-

mənilər bəlkə evə ikinci mərmini atarlar, beləcə oğlunun da, özünün də canı birdəfəlik qurtarar. Onlardan aman istəmək, təslim olmaq barəsində düşünməyi özünə sığışdırmırdı, “öləcəyəmsə kişi kimi ölüm, onlara yalvarmadan ölüm”, - deyər qəlbindən bu fikirləri keçirirdi. Son dəfə oğluna baxdı. Fərid yerə oturub dizlərini qucaqlamış və atasına baxırdı. Hər ikisi birbirinə baxıb susurdular. Bu baxışlar vida baxışları idi, bunu Fərid anlamasa da Nəsib anlayırdı. Atasını oğluna tərəf irəliləyib onu bağrına basdı, qucaqladı, öpdü:

- “Bağışla oğlum,” dedi. “Bağışla ki sizi qoruya bilmədim!” Son dəfə atasının qoxusunu duyan Fərid isə heç nə danışmır, susurdu. Artıq Nəsib də ağlamırdı, taleyi ilə barışmışdı. Onsuz da yaşamağa ümid qalmamışdı.

Nəsib ayağa qalxıb pəncərəyə yaxınlaşdı. Ehtiyatla özünü göstərmədən bayıra baxıb sonuncu “hədəfini” seçərək yenidən aşağı əyildi. Həyətdəki çinar ağacının arxasında gizlənən snayperi isə görə bilməməmişdi. Tək düşüncəsi bu idi, tək son gülləsi boşa çıxmasın, özünün isə şəhid olacağı aydın idi. Dərindən bir neçə dəfə nəfəs alıb kəlimeyi - şəhadətini dilə gətirdi. Ayağa qalxıb əvvəlcədən yerini təyin etdiyi “hədəf” tərəf atəş açdı. Onun atəş açmasıyla snayperin atəş açması eyni anda oldu. Nəsibin “hədəfi” yerə sərilərək ilan kimi qıvrılırdı. Onun isə bundan əsla xəbəri yox idi, çünki snayperdən açılan güllə Nəsibin bağazından dəyib onu yerə yıxmışdı. Sağ əli boğazında xırıldaya xırıldaya çırpınan Nəsib, bir neçə saniyədən sonra gözlərini əbədi olaraq yumdu. Dizlərini qucaqlayıb bir küncdə, yerdə oturan Fərid, atasının qan içində olduğunu görüb özünü onun üstünə atdı:

“Ata, ata qalx nə olar, qalx da, ölmə nə olar!” deyər ağlamağa başladı. Atasını isə cavab vermək iqtidarında deyildi, ölümün ən uca zirvəsinə - şəhidlik zirvəsinə ucalmışdı.

Artıq evə güllə atılmırdı. Evdən atəş açan adamı öldürdükələrini görərmənilər evdə yenidən silahlı kiminsə olduğunu düşünüb həyətdən Azərbaycan dilində qırıq qırıq qışqırdılar:

- “Evdə kim varsa evi tərək etsin, üç dəqiqə vaxt veririk!”

Birdən Fəridin ağına nə gəldisə cəld ayağa qalxıb mərmidən dağılmış daşların, əşyaların arası ilə mətbəxə keçdi. Toz basmış masanın üzərindən balaca əlləri ilə nəsə götürüb həyətdə düşmək üçün evin qapısına yaxınlaşdı. Qapı yavaşca açıldı. Qapıya baxan erməni əsgərləri dərhal silahlarını qapıya tuşlayıb dayandılar. Pillekənlərlə həyətdə düşən Fərid əllərini birləşdirərək irəli tutub onlara tərəf yeriməyə başladı. Uşağın əlləri arasında nəyinsə olduğunu görərmən erməni zabiti iki-üç addım geri çəkilərək öz murdar dilində səsləndi:

- Əsgər Gevorq!

- Mən! - üzündə nifrət dolu bir əsgər arxadan dilləndi.

- “Bu Türklərin uşaqları da özləri kimi təhlükəlidir, görərsən, əlində nəsə gətirir, dəqiq bilirəm ki bu halqası çəkilmiş əl qumbarasıdır, əlindən buraxsa ananız ağlar qalacaq. “Nişan al, vur!” gözlərini uşaqdan çəkməyən zabiti dedi.

Gözləri qızmış əsgər, “oldu yoldaş kapitan!” deyər cavab verdi və silahını düz Fəridin sinəsinə tuşladı, bayaq atasının vurmaq istədiyi, lakin vura bilmədiyi kiçik, hələ sümükləri bərkiməmiş sinəsinə. İnsanlıqdan, mənəviyyatdan uzaq olan bu alçaq, şərəfsiz erməni əsgəri onlara tərəf yavaş-yavaş yeriyən uşağa gözlərini qırpmadan atəş açdı. Sinəsinə dəyən güllənin təsirindən Fərid müvazinətini saxlaya bilməyib bir neçə addım geridə yerə yıxıldı, əlləri boşaldı. Uşağın əlindən düşən “əl qumbarasının” partlayacağından ehtiyat edən dığalar yerə uzanıb əlləri ilə başlarını tutdular. Hamı onun partlamasını gözləyirdi, beş saniyə, on saniyə, iyirmi saniyə... Partlayış baş vermirdi. Kapitanın fikrincə, deməli qumbarada nəsə nasazlıq vardı. Bir neçə saniyə də keçdikdən sonra kapitanın:

- “Gizir Tomasyan!” çığırtısına:

- “Burda!” deyib Fəridin cansız bədən-

indən on beş metr aralıda uzanmış gizir cavab verdi.

- “Get onun gətirdiyini zərərsizləşdir!” kapitan əmr etdi.

Üst başından pintilik yağan gizir udqunaraq ayağa qalxdı və ehtiyatla, qorxa qorxa “qumbara” düşən yerə tərəf addımladı. “Əl qumbarası” balaca bir dəsmala bükülmüşdü. Gizir əlini dəsmala toxunduranda içində nəşə yumşaq bir şey olduğunu hiss etdi. Deməli bu onların zənn etdikləri kimi, “əl qumbarası” deyildi. O, tez dəsmalı açdı, içindəkinin nə olduğunu gördükdə əvvəl təəccübləndi, sonra isə bərkədən gülməyə başladı. Üzünü qorxudan yerə uzanmış şərəfsiz yoldaşlarına, xüsusən də kapitana tutub:

- “Bu ki, çörəkdir!” deyib həyasız həyasız gülməyinə davam etdi. Yerə uzanan kapitan və əsgərlər təhlükənin yox olduğunu anlayıb ayağa qalxdılar. Hamı silahlarını göyə qaldırıb bir ağızdan:

- “Yaşa Gevorq, yaşa Tomasyan!” deyə çıxırmağa başladı. Sanki onlar dünyanın ən qatı terror çusunu, ən qatı cinayətkarını öldürüb zərərsizləşdirmişdilər.

Kapitan əsgərlərinə həyətdən çıxmaq, digər həyətlərə girmək əmrini verdi. Gizir yerdə uzanmış Fəridə yaxınlaşıb çəkməsinin ucu ilə: - Yaman qorxutdun bizi balaca! - deyərək üzündən vurub yoldaşlarının ardınca həyətdən çıxdı.

Fərid isə arxası üstə yerdə qalaraq, gözləri yarı qapalı, yarı açıq sanki səmaya baxırdı. O, vurulmamışdan qabaq evdə olarkən atasına verdiyi sualı və aldığı cavabı xatırlamışdı. Atasından: “Ata bunlar kimdir, niyə belə eləyirlər?” sualına atasının, “Heç oğlum, bunlar acından quduzlaşmış çaqqallardır” cavabını almışdı. Atasını şəhid olduğundan sonra onu uşaq marağı ilə bir şey düşündürdü: “Əgər bunlar ac çaqqallardısa yəqin ki, yeməyə nəşə bir şey istəyirlər, hər halda atamı da, anamı da, bacımı da öldürməzdilər. Bəlkə onlara çörək versəm çıxıb gedər, daha nə mənimlə nə də başqaları ilə işləri olmaz.” O an balaca Fərid anasının danışdığı nağılları da xatırlamışdı, əgər vəhşi heyvanlar ac olarsa digər canlıların üzərinə hücum edər, yox əgər tox olsalar heç bir canlı ilə işləri olmaz. Buna görə də Fərid mətbəxə keçib masanın üstündə axşamdan qalan, dəsmalın içərisindəki çörəyi bu azğın vəhşilərə aparmaq istəmişdi. Düşünmüşdü ki, bəlkə bu azğınlar doyub birdəfəlik çıxıb gedərlər. Balaca Fərid bu vəhşilərin tarix boyu ac olduqlarını, nə qədər “yesələr” də doymadıqlarını bilmirdi. Bilmirdi ki, əsrlər boyu bu alçaqlar ata babalarımız tərəfindən nə qədər “yedirilsələr” də, “yallansalar” da doymayıblar, olduqları kimi də qalıblar: acgöz, vəhşi, yırtıcı. Yırtıcının nə qədər doyersən da, yırtıcı elə yırtıcıdır!

ÖYRƏT MƏNƏ

Lütviyyə ƏSGƏRZADƏ

Nizar Qəbbaniyə

*Öyrət mənə, göz yaşları, necə donur, gözdə, necə,
Necə tar-mar olur hisslər, necə ölür qəlb gizlicə?
Oxusaydım taleyimi, inan, dünyaya gəlməzdim,
Sevgi belə əzab imiş, bilsəydim, səni sevməzdim.
Nə bilərdim, izi dərin, mən könüllü sevdaların,
Nə biləydim, başlanğıcı izzirabın, qovğaların.
Sevginin sonu həsrətmiş, ən gözəl donu həsrətmiş,
Nə bilərdim, bu dünyada, iki sevən nələr çəkmiş.
Bilirsənmi, tanış etdin mənə həsrətlə, hicranla,
Öyrət mənə, başa çıxım sənsiz mənə necə hicranla?
Üzür mənə yoxluğunun sənsizliyi, ömrüm-günüm,
Necə keçir, mənsizliyin, a həsrətim, söylə görüm?
Nəğmə dedim, o sevgiyə, sus, söylədi, düşmən, yağı,
Dondu qaldı dodağımda, ağı nəğmə, nəğmə ağı.
Öyrət mənə, necə silim, bu sevgini qəlbhən necə,
Öyrət mənə, unutmağı, bacarmıram, edim, necə?
Ovundurum, dilə tutum, sığal çəkirim tellərinə.
Sorum ondan, bu könlünün, istəyi nə, diləyi nə?
Öyrət mənə, göz yaşları, necə donur, gözdə, necə?
Necə tar-mar olur hisslər, necə ölür qəlb gizlicə?
Başın qatım hisslərimin, üz-gözünə bir his çəkirim,
Öyrət mənə, nolar, gülüm, göz yaşını sutək içim.
Həsrətindən saçlarım da dağılıbdır, əlçim-əlçim,
Öyrət mənə, ay əzizim, həsrətdən necə əl çəkirim.
Sevgin ilə dolan qəlbim, yanır bilsən, yanır necə,
Öyrət mənə, sevən könül, sönür necə, ölür, necə?
Asılmışam, gör nə vaxtdır göy üzündə saçlarımdan,
Gəl yanıma, dadıma çat, bir əl at, tut ayağımdan.
Yüksəklərə yüksələk biz, deyək, daha azadəyik,
Öyrət mənə, öyrət gülüm, ora gedən gizli yolu.*

Demə yolu qatı duman, sərt qayadan, ya dənizdən,
Qorxma, gülüm, söylə mənə, hər qorxunu enərəm mən.
Əgər görsən, qərq oluram, boğuluram, bu dənizdə,
Kəmənd eylə, qollarını qoyma qərq olum dənizdə.
Gözlərinin dənizində, qərq olum mən, boğulum kaş,
Bir doyunca, baxım sənə, sonra ölüm, yavaş-yavaş.
Əzizəmsə, qoyma ölüm, al əlindən, məni özün,
Qoyma səndən uzaqlardan sənsiz ölsün, sənin gülün.
Sən ol azad sularımda, sevgi dolu qayığım, sən,
Qurtar məni, azad eylə, gülüm, məni, sənsizlikdən.
Qolum üstə alım səni, layla deyim, bir könlümçə.
Necə yanır gör bir könlüm, yanmaq olumuş, gör necə?
Gör ki, necə vurulmuşam, mən təpədən dırnağacan,
Sürünəcəm arxanca mən, daş da olsam, qurşağacan.
Baxma mənə təəccüblə, hələ sağam, ölməmişəm,
Bezdirsən də məni candan, mən sevgindən bezməmişəm.
Əsir etdim ruhumu mən, bir könüllü əsirinəm,
Gəl qandal vur əllərimə, ya da kündə, nə deyəcəm.
Göz yaşlarım hey süzülür, gecə-gündüz üz-gözümdən,
Öyrət mənə, ay əzizim, inan çıxmamam sözündən.
Öyrət mənə, göz yaşları, necə donur, gözdə, gülüm?
Öyrət mənə, sən ki, yoxsan, öyrət mən necə ovunum?
Yalvarıram, qurban olum, ya sev məni, ya da öldür,
Yalvarıram, ya da öyrət, unutmağı, necə olur?
Öyrət mənə, nolar, gülüm, öyrət mənə, boğuluram,
Sevgin ilə mən yenidən doğulmuşdum, yox oluram.
Bu qədər asan əl çəkmə, ay vəfasız, sən gülündən,
Əllərini uzat mənə, qurtar məni bu ölümdən.
Ölsəm belə, qayıdaram, silkinərəm, hər bəladan.
Öyrət mənə sevmək kimi, yaşamağı da sən, adam.

VAKFIYE

Tarkan ÖNER

Yüce Mevla'm vermiş ruh tapusunu
Kaderle bezemiş kul yapısını
Açtım araladım aşk kapısını
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

Gözleri sürmeli bir yar hatrına
Gökteki ay yıldız esrar hatrına
Vatan bellediğim diyar hatrına
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

Bir duvar gülistan bir duvar destan
Bir duvarı şühedaya kabristan
Sureti canandır özü Türkistan
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

İçinde yaşanmış farklı mevsimler
Ressamları bilinmeyen resimler
Mahzeninde saklı kalmış isimler
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

Temel mazide atılmış kafiye
Çatı selam durur her gün atiye
Duygular mevkuftur şiir vakfiye
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

Dileyen görünce yüzün çevirsin
Dileyen en ücra hücreye girsin
Dileyen bir ömür postunu sersin
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

İsteyen camlarda şamdanlar yaksın
İsteyen rengârenk perdeler taksın
İsteyen ışığı kapatıp çıksın
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

Ne bir hesabım var ne de çekintim
Ne şartım şurtum var ne de beklentim
İliğim kemiğim bütün eklentim
Ben gönül köşkünü vakfettim gitti

AŞK BİLGİSİ

Şifanur ÖZÇELİK ŞİRİN

Yazar Veli Ay'ın, ilk kitabı olan "Aşk Bilgisi" 2022 yılında okuyucusuyla buluşmuştur. Güfte Edebiyat Dergisi editörü olarak görev yapan yazarımız, Asonans, Kıpkişsa, Daima Edebiyat, Hayal Ağacı, Kar Öykü ve Güfte Edebiyat Dergisi gibi pek çok dergide küçürek öyküleri yayımlanmıştır.

"Aşk Bilgisi" eseri, iki bölümde incelenebilir. Aşkla bölümünde, elli sekiz küçürek öyküden, Vesaire bölümünde, yirmi altı öyküden oluşmaktadır.

Kitaba da ismini veren "Aşk Bilgisi" öyküsüyle yazar kitaba esaslı bir giriş yapıyor ve okuyucu-ya derin bir aşkla karşılıyor.

*"Kadın adama sevmeyi öğretti.
Adam, çok güzel sevdi bir başka kadını."*

Küçürek öykülerinde dikkat çeken en önemli özellik olan, az sözle çok şeyler anlatma sanatını "Aşk Bilgisi" öyküsünde çok net görmüş oluyoruz. Aşkın hüznü halini hazin bir sonla görüyor ve okuyoruz.

Kitapta, kitabın isminden de mütevellit olan aşkı, aşkın bizatihi kendisi ile okumuş ve edebi söz sanatları ile anlamış oluyoruz.

Çağımızın en büyük sorunlarından biri olarak ortaya çıkan tüketim çılgınlığı edebiyatımızı da etkisi altına almaya başladığı şu günlerde yazarımız Veli Ay; derin anlamlarıyla "okunması" yani anlamlandırılması, kendisinden daha uzun metinlerden çok daha fazla zaman ve dikkat gerektirebilen küçürek öyküleriyle edebiyata yeni bir nefes getiriyor.

Yazar, alışılmışın dışında bir yazım tek-

niği ile kısa ve öz sözler söyleyip biz okurların çok şeyler anlamasını hedefliyor. Öykü sonunda boşlukları biz okuyucular doldurmuş oluyoruz. Kapitalizmin edebiyatı da işgal etmeye yeltendiği çağımız okumalarında yazarımız okura direk balık vermiyor, oltayı uzatarak balık tutmasını öğretiyor adeta. Sabırla ve büyük bir iştiaqla öykülerde ucu açık bırakılan öyküleri tamamlıyoruz.

"Aşk Bilgisi" içinde bulunan öyküler çok yönlü yapılarıyla, metinler arası bağlamında bol miktarda malzeme içermektedir ve okurun bu şekilde öykülerdeki boşlukları doldurması mümkün hale gelmektedir.

Bilindiği gibi iyi bir öykü, okurun öyküye müdahale edecek bir alana sahip olmasıyla anlaşılır. Okurun hayal gücüne güvenen yazar, kalemiyle edebiyat dünyasında uzun soluklu bir yol alır. Yazarımız Veli Ay, bunların ışığında ortaya koyduğu öyküleri ile daha önce söylenmemiş konulara yer vererek edebiyata farklı bir nefes olmuştur.

Öykülerin genelinde, giriş ve gelişme bölümleri açık bir şekilde görülmemektedir. Öyküler durum öyküsü özelliği taşımaktadır.

Diyalog ve monolog yöntemi ile oluşturulmuş öyküler, insanın en masum hissi olan aşkı insani duygular içinde anlatıyor.

Başkası adlı öyküsünde, "Gelen gitti." dedi adam. "Giden dönmedi?" diye sordu kadın. Adam net bir cevap verdi: "Döndü, yalnız başkasına dönmüştü." diyerek sadakatin en yalın halini anlatıyor okuyucularına.

Öyküler bitip de kütüphanenizin en

güzel köşesine bıraktığınızda, Aşk Bilgisi'nden geriye, derin bir sevda kalmış olacak. Ve kendinizi bu sevdadan muzaffer bir edayla çıkmış hissedeceksiniz.

İSTANBUL SOKAKLARI

Cihat DEMİRİSOY

Loş bir akis kudurur kir boyalı camlarda
İzbe sokağın ışığı pespaye makyajıdır
Kıvrımları gözleyen her bir oda: Paçavra
Perdesinde sevimsiz çığlıklar barındırır

Sahte bir yansımadır çatlamaş aynada yüz
İstanbul sokakları hissiz, gözleriyle yüzüz

Her kapı yalnızlığa açılır: Sonsuz uçurum
İstanbul, uzat elini bu şehrin boğumuna!
Hayalet parmağına yaprak gibi tutunurum
Ve yaşamak borcu için emanet soluğuna

Bir med-cezir şavkıdır göğe asılmış kamer
İstanbul sokakları; bir muamma, derbeder

Sersem birer âşıktır geceler gündüzüne
İstanbul sokakları kirlerini aydınlatır
Maskelenmiş yüzleri çıkarır gün yüzüne
İstanbul sokakları vicdanlı bir yalandır

Geceye mehtap düşer ve ürperir karanlık
İstanbul sokakları: Bir görüntüdür anlık

Sen! Ruhumun tenine harfini kazıyan ezber
Sözlerimin yankısı: Cevapsız kalan mektup
Pejmürde sokaklar kalbime İstanbul döker
Köhne damarlarımdan pervasızca yol bulup

Yaşamak çılgıncadır bu sokakların içinde
İstanbul sokakları günahlarıyla içimde

Saatın akrebine bir püfle yapışmış zaman
Hayatın zembereği tüm sokaklara dağılmış
Kendisiymiş insana son gününde lazım olan
Kimseyle aldığım nefes yok yere yaşamış

Örtüymüş gecenin alnıma sıçrattığı kurum
İstanbul sokakları bir varım, der, bir yokum

Bu sokakların herzesi düşünceme yadırgı
Her çatlağın dibini boylamıyor duygular
Elalem bir kederi alnıma işleyen yazgı!
Saçlarımda dudağının kurumuş busesi var

Yüzümdeki tebessüm bir paslı bıçak yâresi
İstanbul sokakları: Keşmekeş bir göz hâlesi

Arnavut taşları birer göz; ağlamış sokağa
İstanbul: Körpe alnımı buruşturan kaldırım
Her satır birleşir sonda yalnızlık otağına
Örtüsüz şehrin kabuğuna aşına kalırım

Çıplak ağaçlar giyinmiş kurumuş bir siyahı
İstanbul sokakları, geceye düşürmüş ahı

Yıllar yüklenip alnıma sokak gibi ölüyor
Her çizginin sonunda adsız mezar taşları
Bir boşluğun intiharı sessizliği bozuyor
Esrarın pençesine düşüyorken başları

Şuur, fikrimin sokağında bir ateşli humma
Ah İstanbul sokakları! İçimde bir muamma

ASUDE DÜŞLER

Bekir YILDIZ

Sonbaharın sessizliğinde, ruhum yine hüsranda,
Hilkatimden gelen bir fırtına kopar içimde.
Dağların doruklarından boşluğa salarak efkârımı,
Hüzünlü gölgelerde asude bir hayat düşlerim.

Her gece hayallerimi sererim gökyüzüne,
Zamanın ötesinde gelirsin diye beklerim.
Derinden derine büyüterek içimde aşkımı,
Ruhumda yankılanan asude bir bahar düşlerim.

Gökyüzünde usulca süzülen bulutlar gibi hür,
İhtiras yüklü aşkım, ruhuma vurulu mühür,
Yüreğimin derinliklerine düşen kederle,
Sevdana meftun, asude bir aşk düşlerim.

Sonsuzluğun eşiğinde, zamanın kuytusunda,
Sessiz nidası yankılanır, gizler saklı ruhumda,
Mahsun vakitlerde, aşyan uyku sarmalında,
Hüzünlü mahmur gözlerle asude bir an düşlerim.

Gün döner nihayetinde, sükûna erer âlem,
Hasretim vuslat bulur, hakikate varır her dem,
Ruhum uyanıp uykusundan, ebediyete erince,
İlahi rahmete kavuşup asude bir diriliş düşlerim.

KAPALI YOLLARDA KAYIP GÜNLÜK

Ahmet KAFKAS

Ben bir kayısı ağacı gördüm
Uzaktı, yorgundu yollar
Üstünden geçen ve son tanıyan da öldüğünde
Herkes gibi ölen insanlar da gidince
Tadını kaybetmiş, yaprakları solmuş
Kuruyan dallarında anıları kurutan
Bir kayısı ağacı gördüm

Yürüdüm hiçkimseye hiçbir şey sormadan
Bir zeytin ağacına rastladım
Haki renge dönmüş yapraklarından
Gazzeli bir yetim dökülen
Açlıkla ve soğukla imtihan olan
Kolunda yazılı yazgısıyla
Çağ kapatıp açacak bir çocuk dökülen
Bir zeytin ağacına rastladım

Selam verip soluklandım gölgesinde
Siyanürlenmemiş topraklarında
Çatlamış dudaklarıyla selam veriyordu
Ta uzaklarda gözlerinden bulutlar dökülen
Uzaklaştırılmış iklimlerden Türkistanlı bir çocuğa
Kalkıp uzaklaşmak için tutundum dalına
Cennetinde kalayım dedim bir an
Tutup ellerinden gülümseyemediğim
O çocuğun kirpiklerinde asılı duran
Gözyaşlarına tutundum

Bir dere kenarında israf edilen suya rastladım
Kollarından ve sakallarından dökülüyordu
Acı, kan ve gözyaşı
Onuru zedelenmiş Filistinli bir babanın

Dokunmak istedim omuzlarına
Varmadı ellerim, uzanıp dokunamadım
Durdum ve baktım öylece
Karanlığa alışmış gözlerim seçmediğinde
Kırmızıyı ve yaldızı
Nasıl göremediysem ve nasıl bilemediysem
Ne yapacağımı
Suyu nereye koyacağımı
Baltayı vurduğum taşı nereye saklayacağımı
Durdum ve kaldım öylece
Ardımı dönüp uzaklaştım
Çatlamış topraklarında yürürken buldum kendimi
Cibaliye'de kanlı bir sokakta

Duvarlarında özgür Filistin yazıyordu
Hanzala sırtı dönük boğazından kementli
Azılı bir siyonisti asıyordu
Çok dedim içimden
Çok daha fazlası olmalı

İncirin ve zeytinin Rabbine and olsun
Ellerim taş atmadan
Ve gözünün ortasından vurmadan
Ayrılmasın ruhum bedenimden

Ağlayamıyorsa ruhum içten içe
Sızlamıyorsa kalbim her seferinde
Andım beni bulsun haşr gününde

Elleri ardında bağlı Hanzala gördü bütün bunları
Duydu, dinledi, anladı, onayladı
Yüzünü de gördüm üstelik
Yüzünü dönmesine az kaldı

ZAYI OLUR

Songül ERCAN

Özgür düşüncelerin bırak aşsın pervanı
Gün gelir bulamazsın konuşacak dermanı
Örs çekiç kullanmadan yapamazsın harmanı
Tırpanı kesmeyenin samanı zayi olur.

Tartıda kaçırınlar kantarın topuzunu
Alacağın zanneder dünyanın tapusunu
Hesaba katmak lazım ahiret kapısını
Günaha küsmeyenim sevabı zayi olur.

Ekilmeyen tarladan ekin mi biçilirmiş
Zahrayı savurmadan çöğür mü seçilirmiş
Çalışana veririm diye boşuna mı söylemiş
Dimağı basmayanın zamanı zayi olur.

Ne kardeşlik kalmış ne kadirşinaslık
Ata döşeğe düşmüş mal mülk olmuş miraslık
Geceleri taş olur yattığı yorgan yastık
Vicdanı susmayanın uykusu zayi olur.

SEYR-İ ÂLEM KÖŞESİ

Fatma SÜMER

Asırları Aşan Ahşap

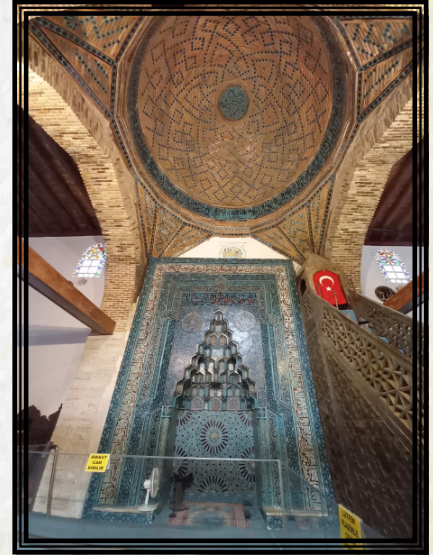
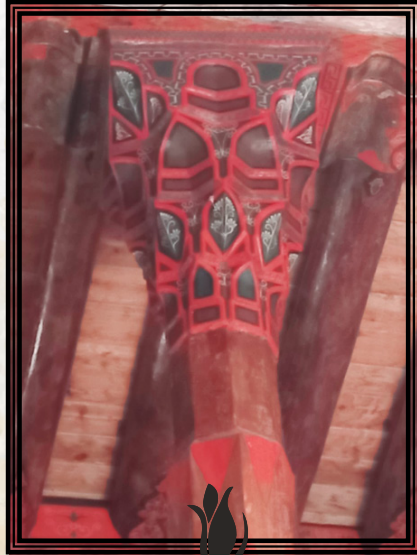
İnsanlar arasında bir ülfet bir muhabbet vardır. İnsanlar birbirlerini severler, özlerler, beklerler ve görmek isterler.

Mekânlar da bekler insanları. Özlerler ve çağırır. Şimdiye kadar ziyaret ettiğim mekânların çoğunda bu duyguyu yaşadım. Eşrefoğlu Camii'nde yaşadığım gibi...

Bir Ankara yolculuğu sırasında, daha önce hakkında çok şey okuduğum, mânen beni kendine bağlayan ve çağırın bu camiyi görmek için yolumuzu biraz uzatarak direksiyonu Beyşehir'e doğru kırdık. 1123 m rakımda muhteşem bir mavilik, Beyşehir Gölü... Gölün çevresinden kuzey yakasına doğru dolanarak ulaşıyoruz Eşrefoğlu Camii'ne. Göle yaklaşık 100 m mesafede küçük ama güller, çimenler, sarmaşıklı çardaklarla donatılmış sevimli ve bakımlı bir bahçe karşıladı bizi. Zaman zaman dile getirdiğim bir konu, ibadethanelerin temizliği. "Temizlik imânın yarısıdır." düsturuna sahip bir dinin ibadethaneleri, özellikle tuvalet ve abdest alma bölümleri içler acısı oluyor. Burada ilgili kuruma ve sorumlulara, ibadethanelerin temizliğinin sağlanması ve denetimi hakkında büyük görev düşüyor. Medeniyetin temizlik olduğunu bilmeleri gerekiyor.

Neyse ki buranın temizliği en azından içimizi rahatlatıyor. Zira insanlarda olduğu gibi mekânlarda, tarihî veya dönemsel yapıların, doğal mekânların da ömrünü uzatan unsur bakım ve temizliktir. Ömür demişken mâbedin tarihine de değinmek isterim. Selçuklu Hakan'ı Sultan Sancar tarafından 1134 yılında yaptırılan cami 1297-1299 yıllarında Eşrefoğlu Süleyman Bey'in yaptırdığı tadilatla bugünkü şeklini alıyor. Üzerinden 7 asır geçmesine rağmen hâlâ sapa sağlam ayakta olan cami, Orta Asya'daki ahşap tavanlı ve ahşap direkli cami mimârisinin Türkiye'deki en güzel örneğidir. Bu bilgilerin ardından gelin dolaşmaya devam edelim.

Mâbedin sağında duvarları birleşmiş türbe, mimarisiyle hemen görsel olarak dikkati üzerine çekiyor. Etrafını çevreleyen 70-80 cm genişliğinde, yaklaşık 2 m derinliğinde, su tahliye kanallarının bulunduğu boşluğa 4-5 basamaklı taş merdivenlerden iniliyor. Yine aynı yükseklikte basamaklarla, ahşap oyma küçük kapısına çıkılıyor. Elbette kapısı açılmıyor. Eşrefoğlu ailesine ait bir türbe olduğunu daha sonra içeriye girince anlıyoruz. Türbenin göğe yükselen en uç noktasında bir muhafız gibi bekleyen leylek ise güzel

bir ayrıntı olarak kalıyor zihnimizde. Biz mâbedin giriş kapısını bahçede beklerken doğrudan caddede görünce biraz şaşırıyoruz tabii. Selçuklu taş oyma sanatının en güzel örneklerinden olan taç kapı Eşrefoğlu Camii'nde bulunuyor. 12. yy sonlarında yapılan taş oyma kapı sonraları restorasyon geçirse de özgün hali korunmuş, hâlâ görkemli bir şekilde cemaatini ve ziyaretçilerini karşılıyor. Yine ahşap oyma iki kepenk de bu sanat eserini bütünleyen bir unsur.

Taç kapıdan geçince göz alıcı çini işlemleriyle iç kapı karşılıyor. Ayakkabıların çıkarıldığı bu alanın sağında kadınlar bölümü olarak da kullanılan, paravanla bölünmüş ilk cemaat yeri, yine kapının solunda üstteki ahşap asma kata çıkan geçit görünümünde dar ve dik bir merdiven bulunuyor.

Mavi rengin ağır bastığı biraz alçak, iç kapıdan mâbede girerken sanki tarihin derinliklerine, yedi asır önceye adım atıyor hissi yaşıyorum.

Taş ayakların üzerine oturtulmuş kırkı aşkın ahşap direğin üzerine kapatılmış çatının tam ortasından süzülen gün ışığı, ruha işleyen mistik bir hava katıyor içeriye. Tavan penceresi gibi görünen bu bölüm aslında kar penceresiymiş. Kış aylarında yağın karlar hemen altında bulunan 4-5 m derinliğindeki karlık denilen kuyuya dolarmış. Karlar erirken içeride oluşan nem dengesi ısıtma sırasında ahşapların çatlamasını önlediğinden yedi asra meydan okuyan caminin bu güne gelmesinde en önemli etken olduğu düşünülüyor. Ancak 1965 yılında kar penceresinin

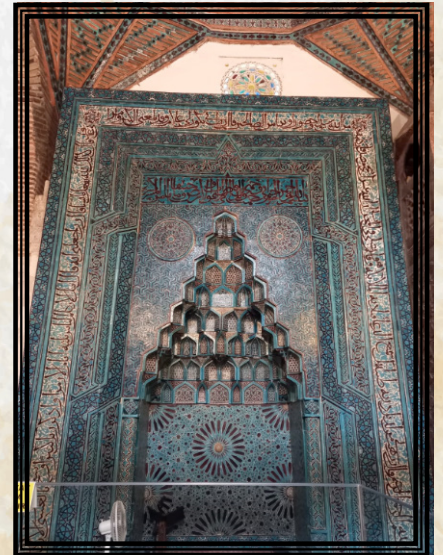
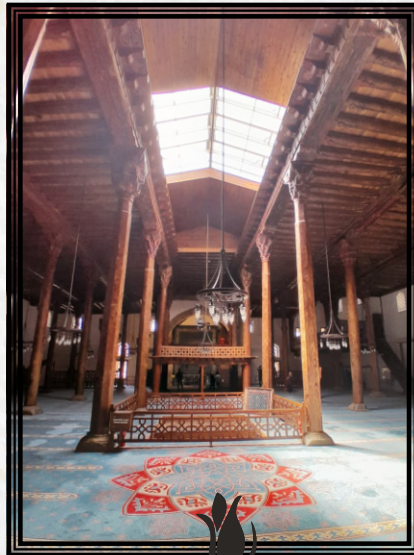
üzeri camla kapatıldığı için bu işlevini kaybetmiş. Ayrıca caminin yapımı sırasında ahşap direklerin altı ay suda bekletilmesinin de ahşabın dayanıklılığını arttırdığı söyleniyor.

Caminin asırlara meydan okumasına vesile olan, basit önlemlerle dayanıklılığının nasıl arttırıldığı hikâyesi, günümüz mühendislerinin ve yapılarının en ufak doğal olaylarda on binlerce cana mâl olmasıyla karşılaştırılınca insanın içini acınası bir hüznün kaplıyor.

Evet, hüznün, hayret, takdir ve hayranlık... Çoklu duygularla mâbedi temaşa etmeye devam ediyoruz.

Girişin hemen solunda 60-70 cm yüksek bir müezzin mahfili, mihrabın hemen arkasından, bir insan boyundan yüksekçe benzer bir mahfil ve minberin sağında hünkar mahfili olduğunu düşündüğüm, yüksekçe benzer, ahşap bir mahfil daha bulunuyor. Bu mahfilin altında, girişi camla kapatılmış, aralıklı birkaç taş basamakla iniş, zemininde serili belki yıllar öncesinden bu güne gelen kamıştan yapılmış örme hasırın üzerine, eski dokuma bir seccade ve ahşap bir rahle bulunan, mahzen şeklindeki çilehâne, inzivaya çekilerek arınma arzusu uyandırıyor içimde.

Ve iç mekânın en görkemli iki bölümü, minber ve mihrap. Altı m yüksekliğindeki mihrap, yine iç kapı gibi mavi ve yeşil tonların hâkim olduğu çini mozaiklerle süslenmiş, bugün bile bizi hayran bırakan dönemdeki sanatın zirvesini yansıtıyor. Hemen yanında ahşap oyma sanatının da ustaca sergilendiği, kapısı ceviz ağacından yapılmış minber de, teknolojik imkânların

her türlüşünün kullanıldığı günümüz eserlerini adeta gölgede bırakıyor.

Mâneviyatın, tefekkürün, huzurun birlikte yaşadığı mâbed; âdeta ütöpik bir zaman dilimi yaşıyor ziyaretçilere. Kapıya doğru yöneldiğimde, başta bahsettiğim Eşrefoğlu ailesine ait, türbeye açılan pencere çekiyor dikkatimi. Türbede Eşrefoğlu Süleyman Bey, eşi ve oğluna ait olmak üzere üç mezar bulunuyor. Mevtalara Fatıha okuyup mâbedin her bir köşesine son kez bakıp veda ederek kapıdan çıkarken bir kargaşa dikkatimi çekti. Saatin öğleye yaklaştığı sıralarda epey artan ziyaretçi kalabalığının arasında, cami görevlisi nahif hanımefendi ziyaretçilerden birine camiye girerken takması için başörtüsü uzatıyor. Bayan, “Ben açığım zaten, takmak istemiyorum.” diye diyor. Sorumlu hanım nazikçe: “Ben görevliyim. Örtüyü size vermek zorundayım.” diyor. Nereyi ziyaret ettiğinin farkında olmayan bayana eşi de destek çıkararak örtünün gereksiz olduğu konusunda ısrar ediyor. Görevli bayanın zor durumda kaldığını görünce müdahale etme ihtiyacı duyarak: “Hanımefendi neden zorluk çıkarıyorsunuz? Burası bir ibadethane ve örtüsüz girmek ziyaret adabına aykırıdır.” dedim. Bayandan önce eşi girdi söze. “Böyle bir kural nerede yazıyor gösterin?” dedi. Aklınca beni zorlayacak laf cambazlığı yapıyor. Bir de bu düşüncedeki insanların her durumda kendilerini haklı görme cüretkarlıkları... “ Beyefendi toplumun yazılı olmayan kuralları da vardır, hepimizin uyması gereken. Hayvanların bile kendi aralarında uymaları gereken kuralları vardır. Buna binâen insanlar istediği gibi yaşayamaz.

Herhangi bir kurum ve kuruluşa gittiğinizde sizden istediklerini itiraz etmeden yapıyorsunuz. Camiye gelince mi kuralları çiğneme gereği duyuyorsunuz?” dediğimde lafı değiştirip “Turistler geldiğinde başını örterek mi giriyor?” dedi. “Evet” dedim ben de: “Örterek giriyor. İnanın onlar bizim dinimize bizden daha çok saygılılar.” dediğimde lafı karıştırıp çıkıp gittiler.

Toplumda herkes “Bana ne”ci olunca genel huzur bozulmaya, kültürümüz yok olmaya devam edecektir. İçimizden birileri yanlışla yanlış demeli ki ters dönen bu çark yön değiştirsin. Buna bir saygısızla yaptığının yanlış olduğunu söylemekle başlayabiliriz mesela. Çünkü birey olarak kendimize karşı sorumluluğumuzun yanı sıra, toplumda yaşıyor olmakla her birimizin üzerine düşen sorumluluklar da vardır ki bu gemi gidebilsin...

Evet, dostlar, farklı yerler, farklı şehirler, farklı insanlar görmek her yönden geliştiriyor ve olgunlaştırıyor insanı. Doğru hep doğrulardan öğrenilmiyor. Bazen de yanlışlara bakarak öğreniyorsun doğruları.

Evet, bu ziyaretimizden de hissemize düşenleri aldık heybemize. Bu en güzel kazanç bence. Kazançlardan bir tanesi de; zaman zaman çoğul ifade kullanıyor olmamdan anlaşılacağı üzere bu ziyaretleri çocuklarımla birlikte mâaile yapıyor olmak. Hatta en büyük kazanç bu olsa gerek. Zira yarına uyanıp uyanamayacağımızı bilmeden yaşıyoruz bu günü. O yüzden beraberliğin kıymetini bilmek önemli bir unsur. İşte o zaman yaşam bir nebze olsun anlam kazanır.

Susan Deniz

Gittim, gittim, denizin,
Sınır yerine vardım.
Halin bana da geçsin!
Diye ona yalvardım.

Bir çılgın vesvesede,
İçim didiklense de,
Olaydım o cüssede,
Onun gibi susardım...

Necip Fazıl Kısakiirek